

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllivs Cicero Mannvcciorvm Commentariis Illvstratvs antiquaeq. lectioni restitutus

Continens De Philosophia Volumen Primum

Cicero, Marcus Tullius

Venetiis, 1583

In M Tvllii Ciceronis Academicarvm Qvaestionvm Editionis Primae Librvm
II. Qvi Inscritbitvr Lvcvllvs Commentarius Aldi Mannuccij.

[urn:nbn:de:gbv:45:1-770549](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-770549)

I N
M . TVLLII . CICERONIS

ACADEMICARVM . QVAESTIONVM

EDITIONIS . PRIMAE

LIBRVM . II.

QVI . INSCRIBITVR
LVCVLLVS

Commentarius Aldi Mannuccij

CICERO

MAGNUM ingenium L. Luculli, magnumq. optimarum artium Studium, tum omnis liberalis, & digna homine nobili ab eo percepta doctrina, quibus temporibus florere in foro maxime potuit, caruit omnino reb. urbanis, ut enim admodum adolescens cura fratre, pari pietate, & industria praedito, paternas inimicitias magna cum gloria est persecutus; in Asiam quaestor profectus, ibi per multos annos admirabili quadam laude provinciae praefuit. deinde, absens factus aedilis, continuo praetor, (licebat enim celerius legis praemio) post in Africam, inde ad consulatum: quem ita gessit, ut diligentia admirarentur omnes, ingenium agnoscerent. post ad Mithridaticum bellum missus a senatu, non modo opinionem uicit omnium, quae de uirtute eius erat, sed etiam gloriam superiorum, idq. eo fuit mirabilis, quod

ab eo laus imperatoria non admodum expectabatur, qui adolescentiam in forensi opera, quaesturae diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in Asiae pace consumpserat. sed incredibilis quaedam ingenij magnitudo non desiderauit indocilem usus disciplina. itaque, cum totum iter, & nauigationem consumpsisset partim in percunctando a peritis, partim rebus gestis legendis, in Asiam factus imperator uenit, cum esset Roma profectus rei militaris rudis. habuit enim diuinam quandam memoriam rerum, uerborum maiorem Hortensius, sed, quo plus in negotijs gerendis res, quam uerba, profunt; hoc erat memoria illa praestantior: qua fuisse in Themistocle, quem facile Graeciae principem ponimus, singularem serunt, qui quidem etiam pollicenti cuidam, se artem ei memoriae, quae tum primum proferbatur, traditurum, respondisse dicitur, obliuisci, se malle discere; credo, quod haerebant in memoria, quaecumque audierat, aut uiderat.

EXPLANATIO

ACADEMICARVM Quaestionum } Prior liber, Catulus, inscriptus erat, ad Att. & Quintil. lib. III. cap. 8. LVCVLLVS. } Plut. in Lucullo, in extremo. CVM fratre, } M. Lucullo, Plutarchus. ABSENS factus aedilis, continuo praetor, (licebat enim celerius legis praemio) } Aedilitatem praetura biennio post consequebatur: quod saepe iam, & opinor, primi olim docuimus. Lucullus autem, Sullanarum partium adiutor, cum aedilis fuisset, continuo praetor factus est, beneficio legis, ut opinor, a Sulla dictatore latae, ut iis, qui partes eius in ciuili bello secuti essent, honores ante tempus capere liceret. nam apud Appianum lib. I. scriptum est, lege Sullae cautum, ne quis, omissa praetura, consul fieri posset. quod Cicero etiam significat xi. in Antonium, his uerbis: Vopiscus ex aedilitate consulatum petit: soluatur legibus. Verisimile autem additum in ea lege de magistratuum intervallo, sed exceptos esse eos, quorum opera in bello usus esset. itaque praemium legis hic appellat Cicero. Quod autem ait, Licebat, non ideo abrogatam postea legem Sullae significat, (nam, eam

A ualere,

uacere, locus ex xi. Philippica proxime recitatus indicat / sed neminem iam uti eius legis beneficio: cum ij, qui pro Sulla contra Marium pugnaverant, aut honores, ipso uiuente Sulla, iam cepissent, aut uita excessissent, aut certe ita senes essent, ut de petenda aedilitate, aut praetura minime iam cogitarent. Haec Paullus pater. *Legis praemio*: nam id Lucullus sua uirtute meruerat, in Asia, & in Graecia, dum Marius, atque Sulla crudelissime dimicarent. *INGENIVM agnoscerent.* § Ciliciam enim sibi decerni curauit, ut bello Mithridatico proximus esset, cum ex sorte Galliam cisalpinam haberet. *IN Themistocle, quem facile Graeciae principem ponimus,* § de Senectute: Themistocles omnium ciuium nomina perceperat.

C I C E R O

TALI ingenio praeditus Lucullus adiunxerat & illam, quam Themistocles spreuerat, disciplinam. itaque, ut litteris consignamus, quae monumentis mandare uolumus; sic ille in animo res insculptas habebat. Tantus ergo imperator in omni genere belli fuit, proelijs, oppugnationibus, naualibus pugnis, totiusq. belli instrumento, & apparatu, ut ille rex post Alexandrum maximus hunc a se maiorem ducem cognitum, quam quemquam eorum, quos legisset, fatetur. In eodem tanta prudentia fuit in constituendis, temperandisq. ciuitatibus, tanta aequitas, ut hodie stet Asia Luculli institutis seruandis, & quasi uestigijs persequendis. Sed, etsi magna cum utilitate reip. tam diutius, quam uellem, tanta uis uirtutis, atque ingenij peregrinata absuit ab oculis & fori, & curiae. quinetiam, cum uictor a Mithridatico bello reuertisset, inimicorum calumnia triennio tardius, quam debuerat, triumphauit. nos enim consules introduximus Paene in urbem currum clarissimi uiri. cuius mihi consilium, & auctoritas quid tum in maximis rebus profuisset, dicerem, nisi de me ipso dicendum

esset: quod hoc tempore non est necesse. itaque priuabo illum potius debito testimonio, quam id cum mea laude communicem. Sed, quae populari gloria decorari in Lucullo debuerunt, ea fere sunt & Graecis litteris, & Latinis celebrata: nos autem illa exteriora cum multis, haec interiora cum paucis ex ipso saepe cognouimus. maiore enim studio Lucullus cum omni litterarum generi, tum philosophiae deditus fuit, quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur: nec uero incunte aetate solum, sed & pro quaestor aliquot annos, & in ipso bello: in quo ita magna rei militaris esse occupatio solet, ut non multum imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur. Cum autem e philosophis ingenio, scientiaq. putaretur Antiochus, Philonis auditor, excellere; eum secum & quaestor habuit, & post aliquot annos imperator, cumq. esset ea memoria, quam ante dixi; ea saepe audiendo facile cognouit, quae uel semel audita meminisse potuisset. delectabatur autem mirifice lectione librorum, de quibus audiebat.

EXPLANATIO

DISCIPLINAM. § artem memoriae, quam Themistocles spreuit, quae res simul, & uerba conferret obseruari. magnus alioqui uir: sed iccirco Lucullo minor Rex post Alexandrum maximus; Mithridates, post Alexandrum Macedonem, qui totam fere Graeciam cum Asia similiter aliquando possedit. *In constituendis ciuitatibus* § praecipue Cyrenensium repub. quam, uaria tyrannidis specie diu conflictata, ciuium precibus tandem uictus, in certam formam composuit. *REVERTISSET,* § hoc uerbo, quod alias deponens, ubique propemodum Cicero utitur actiue modis praeteriti. *IN VERTEM,* Cui argento domum reuenterunt. *AD ATT. EPHESO LAODICEAM REVERTI.* *IN IMICORVM CALUMNIA* § C. Memmij, qui, dum frater in Asia bellum administraret, detulit M. Lucullum maiestatis, eadem tempore, & re petundarum: quod quaestor sub Sulla gessisset praeter officium, atque dignitatem populi Rom. *IN MAXIMIS REBUS* § in coniuratione opprimenda. Multum enim eo rerum discrimine implicitus Luculli consilijs est usus. *EXTERIORA* § de rebus bello gestis. *INTERIORA* § de singulari prudentia, & doctrinarum cognitione. *QUI ILLUM IGNORABANT,* § male enim audit ea secta, quae reuocat omnia ad uoluptatem. *SVB IPSIS PELLIBUS* § quibus tecta castrensia contegebantur. Festus in dictione Adtubernalis. *ANTI OCHVS,* § Sextus Empiricus lib. i. Pyrrh. hypot. cap. 33. ab Antiocho sectam Stoicam translatam ait esse in Academia: ut in Academia philosophari Stoica sit dictus. quo fortasse nonnulli auctorem quinae uocantur Academiae: cum Philoni, & Carnidae quartam, Carnadi tertiam dedissent: ut ostendit idem Sextus ibidem.

C I C E R O

AC uereor interdum, ne talium personarum, cum amplificare uelim, imminuam etiam gloriam. sunt enim multi, qui omnino Graecas non ament litteras: plures, qui philosophiam; reliqui, qui, etiam si haec non improbant, tamen earum rerum disputationem

principibus ciuitatis non ita decoram putent. Ego autem, cum Graecas litteras M. Catonem in senectute didicisse acceperim; Publij autem Africani, historiae loquantur, in legatione illa nobili, quam ante censuram obiit, Panactium unum omnino comitem fuisse; nec litterarum

litterarum Græcarum, nec philosophiæ iam ullum auctorem requiro. Restat, ut ijs respondeam, qui sermonibus eiusmodi nolint personas tam graues illigari. Quasi uero clarorum uirorum aut tacitos congressus esse oporteat, aut ludicos sermones, aut rerum colloquia leniorum. etenim, si quodam in libro uere est a nobis philosophia laudata: profecto eius tractatio optimo atque amplissimo quoque dignissima est: nec quidquam aliud uidentur nobis, quos populus R. hoc in gradu collocauit, nisi ne quid priuatis studijs de opera publica detrahamus. quod si, cum fungi munere debeamus, non modo operam nostram numquam a popu-

lari coetu remouemus, sed ne litteram quidem ullam facimus, nisi forensem: quis reprehendet nostrum otium? qui in eo non modo nosmetipsos bebescere, & languere nolumus; sed etiam, ut plurimis profimus, enititur. Gloriam uero non modo non minui, sed etiã augeri arbitramur eorum, quorum ad populares, illustresq. laudes, has etiam, minus notas, minusq. peruulgatas, adiungimus. Sunt etiam, qui negent in ijs, qui in nostris libris, disputent, fuisse earum rerum, de quibus disputatur, scientiam. Qui mihi uidentur non solum uiuis, sed etiam mortuis inuidere.

EXPLANATIO

AC uereor } exemplorum auctoritate probat, non esse indecorum tales uiros his nominibus ornari. **I**n legatione illa nobili, } in qua ad Antiochum Asiae regem missus, cum Ephesi denicum a se nuper, & profligatum Hannibalẽ alloqueretur, incredibile uirtutis, atque gloriæ testimoniũ a Poenotulit. **R**ESTAT, ut ijs } confutatione obiectorum breuiter confirmatur Ciceronis institutum, nam aut eiusmodi sermonibus inferi oportet tam graues personas, ut Catulus, ut Lucullus est, aut ludicris, & obscuris. **Q**UODAM in libro } fortasse in Tusculanarum, aut Finium libris: utrobique enim philosophica tractat. **S**UNT etiam, qui } diluit maleuolorum criminationem.

CICERO

RESTAT unum genus reprehensorum, quibus Academiae ratio non probatur. quod grauius ferremus, si quisquam ullam disciplinam philosophiæ probaret, praeter eam, quam ipse sequeretur. nos autem, quoniam contra omnes dicere, qui scire sibi uidentur, solemus, non possumus, quin alij a nobis dissentiant, recusare. Quamquam nostra quidem causa facilius est, qui uerum inuenire sine ulla contentione uolumus, idq. summa cura, studioq. conquirimus. etsi enim omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus; eaq. est & in ipsis rebus obscuritas, & in iudicijs nostris infirmitas, ut non sine causa & doctissimi, & antiquissimi inuenire se posse, quod cuperent, diffisi sint: tamen nec illi defecerunt; neque nos studium exquirendi defatigati relinqueamus; neque nostrae disputationes quidquam aliud agunt, nisi ut, in utramque partem dicendo, & audiendo, eliciant, & tamquam exprimant aliquid, quod aut uerum sit, aut ad id quamproxime accedat. neque inter nos, & eos, qui se scire arbitrantur, quidquam interest, nisi quod illi non dubitant, quin ea uera sint, quae defendunt; nos probabilia multa habemus, quae sequi facile, affirmare uix possumus. Hoc autem liberiores, & solutiores sumus, quod integra nobis est iudicandi potestas; neque, ut omnia, quae

praescripta, & quasi imperata sint, defendamus, necessitate ulla cogimur. nam ceteri primum ante tenentur adstricti, quam, quid esset optimum, iudicare potuerunt: deinde infirmissimo tempore aetatis aut obsecuti amico cuidam, aut una alicuius, quem primum audierunt, oratione capti, de rebus incognitis iudicant, & ad quacumque sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, tamquam ad saxum, adhaerescunt. Nam, quod dicunt omnia se credere ei, quem iudicent fuisse sapientem: probarent, si id ipsum rudes & indocti iudicare potuissent. Statuere enim, quid sit sapiens, uel maxime uidetur esse sapientis, sed ut potuerunt, omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum sententijs, iudicauerunt: aut, re semel audita, ad unius se auctoritatem contulerunt. sed nescio quo modo plerique errare malunt, eamq. sententiam, quam adamauerunt, pugnantissime defendere, quam sine pertinacia, quid constantissime dicatur, exquirere. Quibus de rebus & alias saepe nobis multa quæstia, & disputata sunt, & quondam in Hortensij uilla, quae est ad Baulos: cum eo Catulus, & Lucullus, nosq. ipsi postridie uenissimus, quam apud Catulum fuissimus. quo quidem etiã maturius uenimus, quod erat constitutum, si uentus esset, Lucullo in Neapolitanum, mihi in Pompeianum nauigare.

EXPLANATIO

RESTAT unum } Purgat a culpa sese disputationis praetextu, & obiter probat morem atque studium inquirendi ueritatem rationibus, & contrariorum argumentis. **C**ONTRA omnes dicere, qui scire sibi uidentur, solemus. } Academiae, percipi nihil posse, dicebant, praeter unum illud, nihil posse percipi. in hac autem haeresi Cicero cum esset; non erat, cur alios a se dissentire moleste ferret. id. n. ab ijs solent fieri, qui scire sibi uidentur: contra quos Academici solent dicere. Sunt, qui legant, Contra oēs dicere quae uidentur, quos secuti nõ sumus. non. n. contra omnes dicere, quae uidebatur, soli Academici solent; quod comune omnium erat; sed contra oēs, qui scire uidebatur; quod proprium erat Academicorum,

A 2 negantium,

negantium, quidquam sciri, & affirmari posse. Haec Paullus pater. *VT non sine causa* ? fatetur Cicero infirmitatem esse iudicii in homine, cognitionem ueri difficultatibus obstructam, in ipsius rebus obscuritatem uersari. *NAM, quod dicunt omnia se credere ei,* ? non uult, licet ualde timeat, ullum ita coli, ut quaeuis eidem credantur. Immo debere pro se unumquemque certitudinem doctrinae rationibus inuestigare. *IUDICAVERT: aut,* ? Locus, meo iudicio, deprauatus. liber doctissimi uiri, Caroli Sigonij, Iudicare aut. ego uellem, Iudicare: ita. Sententia uero sane quam apta efficitur. Cum liceret, inquit, eis, antequam iudicarent, audire, omnia, reliquorumque doctrinam nosse; tamē, re semel audita, ad unius se auctoritatem contulerunt. ut igitur potuerunt, si aliorum sententias nosset, iudicare, quid optimum esset: ita, cum eas neglexerint, se ad unius auctoritatem contulerunt, rudes, & indocti iudicare non possunt. Hoc eo pluribus uerbis explanandum putavi, ne quis correctionem nostram post hac in dubium uocaret. Haec Paullus pater. *QVAE est ad Baulos;* ? Bauli pluralis tantum, uicus inter Baias, & Missenium. *QVO quidem* ? circumstantijs rerum, aperit progressum pridie decreti.

CICERO

CVM igitur pauca in xysto locuti essemus, tum eodem in spatio confestim. Hic Catulus, Et si heri, inquit, id, quod quaerebatur, paene explicatum est, ut tota fere quaestio tractata uideatur; tamē exspecto ea, quae te pollicitus es, Luculle, ab Antiocho audita dicturum. Equidem, inquit Hortensius, feci plus, quam uellem: totam enim rem Lucullo integram seruari oportuit. & tamen forsasse seruata est. a me enim, quae in promptu erant, dicta sunt, a Lucullo autem reconditiore desidero. Tum ille, Non sane, inquit, Hortensi, conturbat me exspectatio tua: etsi nihil est ijs, qui placere uolunt, tam aduersarium: sed quia non laboro, quam ualde ea, quae dico, probaturus sim, eo minus conturbor. dicam enim nec mea, nec ea, in quibus, si non fuerint, non uinci me malim, quam uincere. sed mehercule, ut quidem se nunc causa habet, etsi hesterno sermone labefacta est, mihi tamen uidetur esse uerissima. agam igitur, sicut Antiochus agebat. nota enim mihi res est. nam & uacuo animo illum audiebam, & magno studio, eadem de re etiam saepius: ut etiam maiorem exspectationem mei faciam, quam modo fecit Hortensius. Cum ita esset exorsus, ad audiendum animos ereximus. At ille, Cum Alexandriae proquaestor, inquit, essem, fuit Antiochus mecum & erat iam antea Alexandriae, familiaris Antiochi, Heraclitus Tyrius, qui & Clitomachum multos annos, & Philonem audierat, homo sane in ista philosophia, quae nunc prope dimissa reuocatur, probatus, & nobilis: cum quo & Antiochum saepe disputantem audiebam, sed utrumque leuiter. & quidem isti libri duo

Philonis, de quibus heri dictum a Catulo est, tum erant allati Alexandriae, tumque primum in Antiochi manus uenerant. & homo natura lenissimus (nihil enim poterat fieri illo mitius) stomachari tamen coepit. mirabar: neque enim unquam antea uideram. at ille, Heracliti memoriam implorans, quaerere ex eo, uiderentur ne illo Philonis, aut ea num uel e Philone, uel ex ullo Academico audiuisset aliquando? negabat: Philonis tamen scriptum agnoscebat. nec id quidem dubitari poterat. nam aderant, mei familiares, & docti homines, P. & C. Selij, & Tetrilius Rogus, qui se illa audisse Romae de Philone, & ab eo ipso illos duos libros dicerent descripsisse. Tum & illa dixit Antiochus, quae heri Catulus commemorauit a patre suo dicta Philoni: & alia plurimae se tenuit, quae contra suum doctorem librum etiam ederet, qui Sosus inscribitur. Tum igitur & cum Heraclitum studiose audirem contra Antiochum disertem, & item Antiochum contra Academicos, dedi Antiocho operam diligentius, ut causam ex eo totam cognoscerem. itaque complures dies, adhibito Heraclito, doctisque compluribus, & in his Antiochi fratre Aristo, & praeterea Aristone, & Dione, quibus ille, secundum fratrem, plurimum tribuebat, multum temporis in ista una disputatione consumpsimus. sed ea pars, quae contra Philonem erat, praetermittenda est. minus enim acer est aduersarius is, qui ista, quae sunt heri defensa, negat Academicos omnino dicere. etsi enim mentitur, tamen est aduersarius leuior. ad Arcesilam, Carneademque ueniamus.

EXPLANATIO

Hic Catulus, ? Catuli persona ad Lucillum reicitur, & cum Hortensio ministrat decorum. *TAM aduersarium:* ? nam his, qui alteri placere uolunt, nihil est grauius, quam suam sententiam obtundere. *NON uinci me malim,* ? Academicorum more, qui nihil obstinate defendunt. *IN ista philosophia,* ? ueteris Academiae. *MEMORIAM implorans,* ? praesentis, uuique Heracliti. *FRATRE Aristo,* ? in Bruto in extremo, & hic Tusco. *SECUNDVM fratrem,* ? nam post fratrem illis plurimum tribuebat. *AD Arcesilam,* ? Prienneum, Crantoris auditorem. *CARNEADVMQUE,* ? cuius scriptis florere coepit noua Academia.

CICERO

QVAE cum dixisset, sic rursus exorsus est. *Primum* cum ueteres physicos nominatis, facere idē, quod seditio- *mibi uidemini,* (me autem nomine appellabat) *si ciues solent, cum aliquos ex antiquis claros uiros profere* runt,

runt, quos dicant fuisse populares, ut eorū ipsi similes esse uideantur. repetunt iam P. Valerium, qui, exactis rebus, primo anno consul fuit. commemorant reliquos, qui leges populares de prouocationibus tulerint, cum consules essent: tum ad hos notiores, C. Flaminium, qui legem agrariam aliquot annis ante secundum Punicum bellum tribunus pl. tulerit inuito senatu, & postea bis consul factus sit; L. Cassium, Q. Pompeium. illi quidem etiam P. Africanum referre in eundem numerum solent. duos uero sapientissimos, & clarissimos fratres, P. Crassum, & P. Scaeuolam aiunt Ti. Graccho auctores legum fuisse, alterum quidem, ut uideamus, palam, alterum, ut suspicamur, obscurius. addunt etiam C. Marium. & de hoc quidem nihil metiuntur. horum nominibus, tot uirorum, atque tantorum, expositis, eorum se institutum sequi dicunt. Similiter uos, cum perturbare, ut illi remp. sic uos philosophiam, bene iam constitutam, uelitis, & Empedoclem, Anaxagoram, Democritum, Parmenidem, Xenophanem, Platonem etiam, & Socratem profertis. Sed neque Saturninus (ut nostrum inimicum potissimum nominem) simile quidquam habuit ueterum illorum: nec Arcesilae calumnia conferenda est cum Democriti uerrecundia. & tamen isti physici raro admodum, cum haerent aliquo loco, exclamant, quasi mente incitati,

Empedocles quidem, ut interdum mihi furere uideatur, abstrusa esse omnia, nihil nos sentire, nihil cerne- re, nihil omnino, quale sit, posse reperire. maiorem autem partem mihi quidem omnes isti uidentur nimis etiam quaedam affirmare, plusq. profiteri se scire, quam sciant. Quod si illi tum in nouis rebus, quasi modo nascentes, haesitauerunt: nihil ne tot saeculis, summis ingenijs, maximis studijs, explicatum putamus? non ne, cum iam philosophorum disciplinae grauissimae constitissent, tum exortus est, ut in optima rep. Ti. Gracchus, qui otium perturbaret, sic Arcestilas, qui constitutam philosophiam euerteret, & in eorum auctoritate deliuesceret, qui negassent, quidquā sciri, aut percipi posse? quorum e numero tollendus est Plato, & Socrates; alter, quia reliquit perfectissimam disciplinam, Peripateticos, & Academicos, nominibus differentes, re congruentes: a quibus Stoici ipsi uerbis magis, quam sententijs, dissenserunt: Socrates autem, de se ipse detrahens, in disputatione plus tribuebat ijs, quos uolebat refellere. ita, cum aliud diceret, atque sentiret, libenter uti solitus est ea dissimulatione, quam Graeci *εἰρωπεία* uocant: quam ait etiam in Africano fuisse Fannius; idq. propterea uitiosum in illo non putandum, quod idem fuerit in Socrate.

EXPLANATIO

P R I M U M mihi uidemini, & ciuilitate excipit mentionem Arcesilae, & Carneadis. C U M ueteres physicos nominatis, & pro tuenda recentiore Academia, quae nihil percipi dicebat. U T uidemus, & hoc quidem non constat. C. M A R I U M. & ad reliquos populares. V E T E R U M illorum: & in popularitate. A R C E S I L A E calumnia & contra ueterem Academiam. R A R O admodum, & non semper: quod uos facitis ubique haerentes. E M P E D O C L E S quidem, & de hoc multa Gellius lib. IV. cap. 2. M A I O R E M autem partem & plerique, praecipue, uel addenda est praepositio Ad. Q U O D si ille tum & a possibili colligit, atque uerisimili. Q U O R U M e numero & decorum opponitur. A Q U I B U S Stoici & indignitatis exaggeratio.

C I C E R O

S E D fuerint illa uetera, si uultis, incognita: nihil ne est ergo actū, quod inuestigata sunt, postea quā Arcesilas, Zenoni, ut putatur, obtreclans, nihil noui reperiendi, sed emendanti superiores immutatione uerborum, dum huius definitiones labefactare uult, conatus est clarissimis rebus tenebras obducere? cuius primo non admodum probata ratio, (quamquam floruit tum acumine ingenij, tum admirabili quodam lepore dicendi) proxime a Lacyde solo retenta est, post autem confecta a Carneade, qui est quartus ab Arcesila: audiuisti enim Egesinum, qui Euandrum audierat, Lacydis discipulum, cum Arcesilae Lacydes fuisset, sed ipse Carneades diu tenuit: nam nonaginta uixit annos: & qui illum audierant, admodum floruerunt. e quibus industria plurimum in Clitomacho fuit. declarat multitudinem librorum ingenij non minus in hoc, quam in Carneade eloquentiae, in Melanctio Rhodio suauitatis. bene autem nosse Carneadem Stratonicus Metrodorus putabatur. iam Clitomacho Philo uester operam multos annos dedit. Philone autem uiuo, patrocinium Academiae non defuit. Sed, quod nos facere nunc ingredimur, ut contra Academicos differamus: id quidā e philosophis,

& ij quidem non mediocres, faciendum omnino non putabant: nec uero esse ullam rationem, disputare eū ijs, qui nihil probarent: Antipatrumq. Stoicum, qui multus in eo fuisset, reprehendebant: nec desiniri aiebant necesse esse, quid esset cognitio, aut perceptio, aut, si uerbum e uerbo uolumus, comprehensio, quam *κατάληψις* illi uocant: eosq., qui persuadere uellent, esse aliquid, quod comprehendi, & percipi posset, inscienter facere dicebant: propterea quod nihil esset clarius *ἐναρξεία*, ut Graeci; perspicuitatem, aut euidenciam nos, si placet, nominemus; fabricemurq., si opus erit, uerba; ne hic sibi (me appellabant iocans) hoc licere soli putet. sed tamen orationem nullam putabat illustriorem ipsa euidencia reperiri posse: nec ea, quae tam clara essent, definienda censebant. Alij autem negabant se pro hac euidencia quidquam priores fuisse dicturos; sed ad ea, quae contra dicerentur, dici oportere putabant, ne qui fallerentur. Plerique tamen & definitiones ipsarum etiam euidenciarum rerum non improbant: & rem idoneam, de qua quaeratur, & homines dignos, quibuscum differatur, putant. Philo autem, dum noua quaedam commouet, quod ea suscinere uix poterat, quae contra Academicorum

micorum pertinaciam dicebantur, & aperte mentitur, ut est reprehensus a patre Catulo, & ut docuit Antiochus, in id ipsum se induit, quod timebat. Cum enim ita negaret quidquam esse, quod comprehendi posset, (id enim volumus esse *κατάληπτον*) si illud esset, sicut Zenone desiniret, tale uisum, (iam enim hoc pro *κατάληπτο* uerbum satis besterno sermone trinuimus) uisum igitur impressum, effectumq. ex eo, unde esset, quale esse

non posset ex eo, unde non esset; id nos a Zenone definitum rectissime dicimus. qui enim potest quidquam ita comprehendi, ut plane confidas id perceptum, cognitumq. esse, quod est tale, quale uel falsum esse possit? hoc cum infirmat, tollitq. Philo, iudicium tollit incogniti, & cogniti: ex quo efficitur, nihil posse comprehendi. ita imprudens eo, quo minime uult, reuoluitur.

EXPLANATIO

SED fuerint & conceditur tantis temporibus oblitteratum esse posse. ZENONI, & Duo praecipui fuerunt hoc nomine, Citteus Stoicae disciplinae titulus excellens, quem, hic, ut opinor, nominat Cicero, & Eleas patientia clarus in extremis cruciatibus. Tertius etiam in lib. de finibus a Ciceroe nominatur. **IMMUTATIONES uerborum**, & facile fit mutatio uerborum, quia non satis uno sensu continent res philosophicas. **PHILONE autem uiuo**, & uult id probare, numquam ueteri Academiae patrocinia defuisse, quemadmodum & nouae. **Nec uero esse ullam rationem** & Nec uerum esse, habent, praeter nostrum, impressi omnes libri, ego ex uetusto libro Bernardini Maffei, iuuenis admodum eruditi, & ex sententia emendaui, Nec uero. nam, Verum, si legas, duae illae uoces, Vllam rationem, neque cum sequenti uerbo, Disputare, neque cum praecedenti, Esse, cohaerebunt. Haec Paullus pater. **Qui nihil probarent**: & intellige, putabant illi. **Ne hic sibi** Lucullus Ciceronis quasi licentiam attingit, qui, ut ait Plutarchus, quaedam ex Graeco, uocabula Dialecticorum, Physicorum, Rhetorum Latina fecerit primum, tunc demum Romanis coepta usurpari. **ALII autem negabant se pro hac euidencia** & euidenciam uocat omne, quod tam apertum, tam clarum est, ut ignorari nequeat. & uersatur circa communem intellectum, cum praebemus aliquid oculis expositum, manibus obiectum, menti aptum, siue per instrumenta nota, siue per usitata uerba. Quemadmodum si dicas, perfidia crimen est, quercus arbor est, rosa flos, aqua liquidum, & similiter. At Philo nec oculis semper credi, nec manibus, nec rationi uoluit, hoc est ipsi in rebus euidenciae, quia phantasys laborarent homines, sensus essent rudes, corrupta iudicia naturae. **A PATRE Catulo**, & Video Ciceronem ita locutum, Seruilius pater, Curio pater, Quintus pater, sed de uiuis, itaque mihi magis placet, A patre Catuli, ut est in antiquo libro. supra enim dixit: Quae heri Catulus commemorauit, a patre suo dicta Philoni, Haec Paullus pater. **Quod timebat** & non omnino dicere audebat nihil posse percipi quod Arcefilas dixerat: sed ita nihil posse percipi dicebat. **EFFICTVMQ.** ex eo, unde esset, quale esse non posset ex eo, unde non esset; & iocatur in Zenonis, & Stoicorum subtilissimas argutias. **ITA imprudens, quo minime uult**, & non enim defendere illud poterat, nihil posse percipi. **Ita noua quaedam commouebat**, & dum affirmat se recte dicere contra ueteres Academicos, sequitur utriusque ueri euidenciam.

CICERO

QUARE omnis oratio contra Academiam suscipitur a nobis, ut retineamus eam definitionem, quam Philo uoluit enertere: quam nisi obtinemus, percipi nihil posse concedimus. Orāmur igitur a sensibus, quorum ita clara iudicia, & certa sunt, ut si optio naturae nostrae detur, & ab ea deus aliquis requirat, contenta ne sit suis integris, incorruptisq. sensibus, an possulet melius aliquid, non uideat quid quaerat amplius. Neque uero hoc loco expectandum est, dum de remo inflexo, aut de collo columbae respondeam. non enim is sum, qui, quidquid uideretur, tale dicam esse, quale uideatur. Epicurus hoc uiderit, & multa alia. meo autem iudicio ita est maxima in sensibus ueritas, si sani sunt, ac ualentes, & omnia remouentur, quae obstant, & impediunt. itaque & lumen mutari saepe uolumus, & situs earum rerum, quas intuemur, & interualla aut contrahimus, aut diducimus; multaq. facimus usque eo, dum ad spectus ipse fidem faciat sui iudicij. quod idem fit in uocibus, in odore, in sapore: ut nemo sit nostrum, qui non in sensibus sui cuiusque generis iudicium requirat acrius. adhibita uero exercitatione, & arte, ut oculi pietura teneantur, aures cantibus; quis est, quin cernat, quanta uis est in sensibus? Quam multa uident picto-

res in umbris, & in eminentia, quae nos non uidemus? Quam multa, quae nos fugiunt in cantu, exaudiunt in eo genere exercitati? qui primo in statu tibicinis Antiocham esse aiunt, aut Andromacham; cum id nos ne suspicemur quidem. Nihil necesse est de gustatu, & odoratu loqui: in quibus intelligentia, etsi uitiosa, est quaedam tamen. Quid de tactu, & eo quidem, quem philosophi interiorum uocant, aut doloris, aut uoluptatis? in quo Cyrenaici solo putant ueri esse iudicium, quia sentiatur. Potest ne igitur quisquam dicere, inter eum, qui doleat, & inter eum, qui in uoluptate sit, nihil interesse? aut, ita qui sentiat, non apertissime insaniat? atqui, qualia sunt haec, quae sensibus ipsis percipi dicimus; talia sequuntur ea, quae non sensibus ipsis percipi dicuntur, sed quodam modo sensibus: ut haec: illud est album, hoc dulce, canorum illud, hoc bene olens, hoc asperum. animo iam haec tenemus comprehensa, non sensibus. ille deinceps equus est, ille canis. cetera series deinde sequitur maiora nesciens, ut haec, quae quasi expletam ueritatis comprehensionem amplectuntur: si homo est, animal est, mortale, rationis particeps. quo e genere nobis notitiae rerum impruuntur: sine quibus neque intelligi quidquam, neque quaeri, disputari: ne potest.

EXPLA-

EXPLANATIO

VT, si optio naturae nostrae detur, & Multa animalia, hominem sensibus perfectum longe superant. Itaque posset aliquid etiam in hoc genere perfectius optare natura. De remō inflexo, aut de collo columbae & Sextus l. i. Pyr. c. 14. & Aristoteles: *Ἐπὶ τοῦ ἐπερτοῦ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι* &c. ITAQUE & lumen & arguit ab experientia, nam aurum in splendore solis propositum, magis cupimus in umbra contemplari, quia visus ibi acer est. Et situs earum rerum, & si quando gemmam argento uides inclusam, & manibus auro, res eadem est; situs autem displicet. Et interualla & afficimur interuallorum uicissitudine. ADHIBITA uero exercitatione, & amplificatio minoris ad maius. ETSI uitiosa, & saepe enim fit, ut interrogemus quid odoret ita? quaeramus in comestione cuiusmodi sit esca? CYRENAICI & philosophi a Cyrenis, Lybiae opido, suam sectam trahentes. SED quodam modo & quia haec notitia pendet a sensibus.

CICERO

QUOD si essent falsae notitiae; (*ὀρθῶς* enim notitias appellare tu uidebare) si igitur essent hae falsae, aut eiusmodi uisus impressae, qualia uisa a falsis discerni non possent: quo tandem his modo uiteremur? quo modo autem, quid cuique rei consentaneum esset, quid repugnaret, uideremus? Memoriae quidem certe, quae non modo philosophiam, sed omnis uitae usum, omnesq. artes una maxime conuincit, nihil omnino loci relinquunt. quae potest enim esse memoria falsorum? aut quid quisquam meminit, quod non animo comprehendit, & tenet? Ars uero quae potest esse, nisi quae non ex una, aut ex duabus, sed ex multis animi perceptionibus constat? quam si subtraxeris; qui distingues artificem ab inscio? non enim fortuito hunc artificem dicemus esse, illum negabimus, sed cum alterum percepta, & comprehensa tenere uidemus, alterum non item.

Cumq. artium aliud eiusmodi genus sit, ut tantum modo animo rem cernat; aliud, ut molitur aliquid, & faciat: quo modo aut geometres cernere ea potest, quae aut nulla sunt, aut internosci a falsis non possunt; aut is, qui fidibus utitur, explere numeros, & cōficere uersus? quod idem in similibus quoque artibus continget quarum omne opus est in faciendo, atque agendo, quid enim est, quod arte effici possit, nisi is, qui artem tractabit, multa perceperit? Maxime uero uirtutum cognitio confirmat, percipi, & comprehendere multa posse: in quibus solis inesse etiam scientiam dicimus; quam nos non comprehensionem modo rerum, sed etiam stabilem, atque immutabilem esse censemus: itemq. sapientiam, artem uiuendi, quae ipsa ex sese habeat constantiam, ea autem constantia si nihil habeat percepti, & cogniti; quaero, unde nata sit, aut quo modo?

EXPLANATIO

MEMORIAE quidem & proponit artis, & memoriae rationem: non enim est possibile hominem meminisse quod nesciat, & absurdum est artes condere, qui nihil certo teneat. MAXIME uero uirtutum & Rhetorico more per gradus quasi altius, & altius adscendit.

CICERO

QUAERO etiam, ille uir bonus, qui statuit omnem cruciatum perferre, intolerabili dolore lacerari potius, quam aut officium prodat, aut fidem, cur has igitur sibi tam graues leges imposuerit, cum, quam obrem, ita oporteret, nihil haberet comprehensi, percepti, cogniti, constituti? nullo igitur modo fieri potest, ut quisquam tantum aestimet aequitatem, & fidem, ut, eius conseruandae causa, nullum supplicium recusset, nisi ijs rebus assensus sit, quae falsae esse non possunt. Ipsa uero sapientia, si se ignorabit, sapientia sit, nec ne, quo modo primum obtinebit nomen sapientiae; deinde, quo modo suscipere aliquam rem, aut agere fidenter audebit, cum certi nihil erit, quod sequatur? cum uero dubitabit, quid sit extremum, & ultimum bonorum, ignorans quo omnia referantur, qui poterit esse sapientia? atque etiam illud

perspicuum est, constitui necesse esse initium, quod sapientia, cum quid agere incipiat, sequatur; idq. initium esse naturae accommodatum, nam aliter appetitio, (*εὐ* enim esse uolumus *ὀρεσθῆναι*) qua ad agendum impellimur, & id appetimus, quod est uisum, moueri non potest, illud autē, quod mouet, prius oportet uideri, eiq. credi: quod fieri non potest, si id, quod uisum erit, discerni non poterit a falso. Quo modo autem moueri animus ad appetendum potest, si id, quod uidetur, non percipitur, ac commo datum ne naturae sit, an alienum? itemq. si, quid officij sui sit, non occurrit animo, nihil unquam omnino ager, ad nullam rem unquam impelletur, nunquam mouebitur, quod si aliquid aliquando acturus est; necesse est, id ei uerum, quod occurrit, uideri.

EXPLANATIO

QUAERO etiam, ille uir bonus, & exempli grauitate partem urget, & fortasse fingit absolute bonum uitum hic. CUR has igitur sibi tam graues leges imposuerint & non uideo, cur uerbum, igitur, quidam inculcauerint: quod neque habeant libri scripti, quos quidem ego uiderim, & abundare, sensus ostendit. Haec Paullus pater. QUOD mouet prius & aurum non appeteres, si neque uidere posses, neque credere quod sit utile.

CICE-

CICERO

QUID, quod, si ista uera sunt, ratio omnis tollitur, quasi quaedam lux, lumenq. uitae: tamen ne in ista prauitate perstabitis? nam quaerendi initium ratio attulit: quae perfecit uirtutem, cum esset ipsa ratio confirmata quaerendo. quaestio autem est appetitio cognitio nis, quaestio nisq. finis inuētio. at nemo inuenit falsa: nec ea, quae incerta permanent, inuenta esse possunt; sed, cū ea, quae quasi inuoluta fuerunt, aperta sunt, tum inuenta dicuntur: sic est initium quaerendi, & exitus percipiendi, & comprehendendi tenet: itaque argumenti conclusio, quae est Graece $\epsilon\pi\delta\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$, ita definitur, ratio, quae ex rebus perceptis ad id, quod non percipiebatur,

adducit. quod si omnia uisa eiusmodi essent, qualia isti dicunt, ut ea uel falsa esse possent, neque ea posset ulla notio discernere: quo modo quempiam aut conclusisse aliquid, aut inuenisse diceremus? aut quae esset conclusio argumenti fides? Ipsa autem philosophia, quae rationibus progredi debet, quem habebit exitum? Sapientiae uero quid futurum est? quae neque de se ipsa dubitare debet, neque de suis decretis, quae philosophi uocant $\delta\delta\gamma\mu\alpha\tau\alpha$: quorum nullum sine scelere prodi poterit, cum enim decretum proditur, lex ueri, restiq. proditur, quo e uito & amicitiarum proditioes, & rerum publicarum nasci solent.

EXPLANATIO

QUID quod, & Vltimum hoc loco argumentum, de communi natura, ut, quae ex ratione proficiuntur, audenter assumat.

CICERO

NON potest igitur dubitari, quin decretum nullum falsum possit esse, sapientiq. satis non sit non esse falsum; sed etiam stabile, fixum, ratum esse debeat, quod mouere nulla ratio queat. talia autem neque esse, neque uideri possunt eorum ratione, qui illa uisa, e quibus omnia decreta sunt nata, negant quidquam a falsis interesse. Ex hoc illud est natum, quod postulabat Hortensius, ut id ipsum saltem perceptum a sapiente dicerent, nihil posse percipi. Sed Antipatro, hoc idem postulanti, cum diceret, ei, qui affirmaret nihil posse percipi, consentaneum esse, unum tamen illud, dicere, percipi posse, ut alia non possent, Carneades acutius resistebat. nū tantum abesse dicebat, ut id consentaneum esset, ut maxime etiam repugnaret: qui enim negaret quidquam esse, quod perciperetur, cum nihil ex ciperet, ita necesse esse, ne id ipsum quidem, quod exceptum non esset, comprehendendi, & percipi ullo modo posse. Antiochus, ad istum locum prescius uidebatur accedere; quoniam enim id haberent Academici decretum, (sententis enim

iam hoc me $\delta\delta\gamma\mu\alpha$ dicere) nihil posse percipi, non debere eos in suo decreto, sicut in ceteris rebus, fluctuare, praesertim cum in eo summa consisteret: hanc enim esse regulam totius philosophiae, constitutionem ueri, falsis cognitio, incognitio: quam rationem quoniam susciperent, docereq. uellent, quae a quouis accipi oporteret, & quae repudiari; certe hoc ipsum, ex quo omne ueri, falsiq. iudicium esset, percipere eos debuissent: etenim dno esse haec maxima in philosophia, iudicium ueri, & finem bonorum: nec sapientem posse esse, qui aut cognoscendi esse initium ignoret, aut extremum ex petendi; ut, aut unde profisciscatur, aut quo perueniendum sit, nesciat: haec autem habere dubia, neque his ita considerare, ut moueri non possint, abhorere a sapientia plurimum. Hoc igitur modo potius erat ab his postulandum, ut hoc unum saltem, percipi nihil posse, perceptum esse dicerent. Sed de inconstantia totius illorum sententiae, si ulla sententia cuiusquam esse potest nihil approbantis, sit, ut opinor dictum satis.

EXPLANATIO

NON potest igitur & epilogus omnium in hanc sententiam argumentorum, quod res certo cognosci queant. SAPIENTIQ. satis sit, non esse falsum, & ipsa indicat sententia, quod ueteris libri confirmat auctoritas, legendum, Sapientiq. satis non sit, non esse falsum: ut hoc dicatur. Sapientia satis non est, non esse falsa decreta, sed stabilia quoque fixa, rata debent esse. Haec Paullus pater. SED Antipatro, hoc idem postulanti, cum diceret, ei, qui affirmaret nihil posse percipi, consentaneum esse, unum tamen illud, dicere, percipi posse, ut alia non possent, Carneades acutius resistebat. & Quid sibi uelint haec uerba, nemo non uidet: quorum antea sententia uideri poterat obscurior, cum pro, Ei qui affirmaret, legeretur, Eiq. affirmaret, quo ex loco unius litterae mutatione, mendum sustulimus, idq. ex cōiectura. Haec Paullus pater. Sed Antipatro: Tyrio, inter Stoicos non postremi nominis, de quo pulchre lib. II. offi. QUONIAM enim & Antiochus, uerbis ipsorum propriis illos conuincit.

CICERO

SEQVI TYR. disputatio, copiosa illa quidem, sed Spanullo abstrusior: habet enim aliquantum a phisicus: ut uerear, ne maiorem largiar ei, qui contra dicturum est, libertatem, & licentiam, nam, quid cum saluorum

rum putem de abditis rebus, & obscuris, qui lucem eripere conetur? sed disputari poterat subtiliter, quanto quasi artificio natura fabricata esset primum animal omne, deinde hominem maxime: quæ uis esset in sensibus: quemadmodum prima uisa nos pellerent, deinde appetitio ab his pulsa sequeretur: tum, ut sensus ad res percipiendas intenderemus. mens enim ipsa, quæ sensuum fons est, atque etiam ipsa sensus est, naturalem uim habet, quam intendit ad ea, quibus mouetur: itaque alia uisa sic arripit, ut his statim utatur; aliqua sic recondit, e quibus memoria oritur: cetera autem similitudinibus constituit: ex quibus efficiuntur notitiæ rerum; quas Graeci tum ἐρωτάς, tum ἐρωτήσις uocant. eo cum accessit ratio, argumentiq. conclusio, rerumq. innumerabilium multitudo; tum & perceptio eorum o-

mnia apparet; & eadem ratio, profecta his gradibus, ad sapientiam peruenit. Ad rerum igitur scientiam, uitaq. constantiam aptissima cum sit mens hominis, amplectitur maxime cognitionem, & istam κατὰ φύσιν, quam, ut dixi, uerbum e uerbo exprimentes, comprehensionem dicemus, cum ipsam per se amat, (nihil est enim ei ueritatis luce dulcius) tum etiam propter usum. quocirca & sensibus utitur; & artes efficit, quasi sensus alteros; & usque ad philosophiam ipsam corroborat, ut uirtutē efficiat, ex qua re una uita omnis apta sit. Ergo ἢ, qui negant quidquam posse comprehendī, hæc ipsa eripiunt uel instrumenta, uel ornamenta uitæ, uel potius etiam totam uitā euertunt funditus, ipsūmq. animal orbant animo: ut difficile sit, de temeritate eorum, perinde ut causa postulat, dicere.

EXPLANATIO

SEQUITUR disputatio, & recipit se e physicis quiddam allaturum. ALIA uisa sic arripit, & ut cum scribimus, loquimur, opus propositum agimus, mens statim utitur obiecto. ALIQUA sic recondit, e quibus memoria oritur. & ut cum id facere non possumus, memoria statuiamus, ad primam facultatem faueros esse. ALIQUA sic recondit, e quibus memoria oritur: Non nihil desideratur, ac fortasse tale quippiā, ut postea: ut ita legatur: Alia uisa sic arripit, ut his statim utatur; alia sic recondit, ut postea: e quibus memoria oritur. & dictio, Postea, referatur ad uerbum, Utatur. nisi si quis ita malit legere, Alia sibi recondit, e quibus memoria oritur: Sibi, id est ad usum suum. Hæc Paullus pater. CETERA autem similitudinibus & ut cum nobis ipsi fingimus, homo est, ergo animal mortale, capax rationis.

CICERO

NEC uero satis constituere possum, quod sit eorum consilium, aut quid uelint. interdum enim, cum adhibemus ad eos rationem huiusmodi; si ea, quæ disputent, uera non sint, tum omnia fore incerta; respondent, quid ergo istud ad nos? num nostra culpa est? naturam accusa, quæ in profundo ueritatem, ut ait Democritus, penitus abstruxerit. Alij autē elegantius: qui etiam queruntur, quod eos in simulem omnia incerta dicere: quantumq. intersit inter incertum, & id, quod percipi non possit, docere conantur, eaq. distinguere. cū his igitur agamus, qui hæc distinguunt: illos, qui omnia sic incerta dicunt, ut, si ellarum numerus par, an impar, nesciatur, quasi desperatos aliquos relinquamus. uolunt enim, (& hoc quidem uel maxime animaduertebam uos moueri) probabile aliquid esse, & quasi uerisimile; eaq. se uti regula & in agenda uita, & in quaerendo, ac disserendo, quæ ista regula est ueri, & falsi, si notionem ueri, & falsi, propterea quod ea non possunt inter nosci, nullam habemus? nam si habemus; interesse oportet, ut inter rectum, & prauum, sic inter uerum, & falsum. si nihil interest; nulla regula est; nec potest is, cui est uisio ueri, falsiq. communis, ullum habere iudicium, aut ullam omnino ueritatis notam. Nam, cum dicunt hoc se unum tollere, ut quidquam uerum possit ita uideri, cetera autem concedere: faciunt pueriliter. quo enim omnia indicantur, sublato, reliqua se negant tollere: ut, si quis quem oculis priuauerit, dicat ea, quæ cerni possent, non se ei ademisse. ut enim illa oculis mo-

do cognoscuntur, sic reliqua uisis, sed propria ueri, non communi ueri & falsi nota. quamobrem siue tu probabilem uisionem, siue improbabilem, & quæ non impediatur, ut Carneades uolebat, siue aliud quid proferes, quod sequare: ad usum illud, de quo agimus, tibi erit reuertendum. in eo autem, si erit communitas cum falso, nullum erit iudicium: quia proprium communi signo notari non potest. si autem commune nihil erit; habeo, quod uolo. id enim quaero, quod ita mihi uideatur uerum, ut non possit idem falsum uideri. Simili in errore uersantur, cum coniuncti, ac ueritatis coacti, perspicua a perceptis uolunt distinguere, & conantur ostendere, esse aliquid perspicui; uerum illud quidem impressum in animo, atque mente; neque id tamen percipi, ac comprehendere posse. quo enim modo, perspicue, dixeris, album esse aliquid; cum possit accidere, ut id, quod nigrum sit, album esse uideatur? aut quo modo ista aut perspicua dicemus, aut impressa subtiliter; cum sit incertum, uere, inaniter ne animus moueatur? ita neque color, neque corpus, neque ueritas, neque argumentum, neque sensus, neque perspicuum ullum relinquatur. Ex hoc illud his usu uenire solet, ut, quidquid dixerint, a quibusdam interrogentur: ergo istuc quidem percipis? sed, qui ita interrogant, ab ijs irridentur. non enim urgent, ut coarguant neminem ulla de re posse contendere, neque asseuerare sine aliqua eius rei, quam sibi quisque placere dicit, certa, & propria nota.

EXPLANATIO

VT ait Democritus, & in quo illi cum scepticis conueniebat, uide Sextum. **Q**ui omnia sic incerta & ciuillissime notat ridendum acumen ingeniorum in rebus minime necessarijs. **V**T inter rectum, & prauum, sic inter uerum & falsum. & non enim animus infirmior est oculis. **C**um dicunt hoc se unum tollere, ut quidquam uerum possit ita uideri, ut non eodem modo falsum etiam possit ita uideri; & addidi Verum, ex antiquo libro, sententia comprobante. Haec Paullus pater. **S**IMILI in errore & persequitur nunc errores distinguendum euidentijs. **C**um sit incertum, uere, inaniter ne animus moueatur? & in uulgatis libris, Animus, desiderabatur: ego addidi, secutus, praeter antiquum librum, ipsam sententiam, ipsumq. Ciceronem, qui non ita multo post, Conantur, inquit, ostendere, multa posse uideri esse, quae omnino nulla sunt; cum animi inaniter moueantur rebus ijs, quae nullae sint, ut ijs, quae sunt. Haec Paullus pater.

CICERO

QUOD est igitur istuc uestrum probabile? nam, si, quod cuique occurrit, et primo quasi ad spectu probabile uidetur, id confirmatur: quid eo leuius? si ex circumspeditione aliqua, & accurata consideratione, quod uisum sit, id se dicent sequi: tamen exitum non habebunt; primum, quia, ijs uisis, inter quae nihil interest, aequaliter omnibus abrogatur fides: deinde, cum dicant posse accidere sapienti, ut, cum omnia fecerit, diligentissimeq. circumspexerit, existat aliquid, quod & uerisimile uideatur, & absit longissime a uero; quo modo, si magna parte quidem, ut solent dicere, ad uerum ipsum, aut quamproxime accedant, confidere sibi poterunt? ut enim confidant, notum his esse debet insigne ueritatis: quo obscuro, & oppresso, quod tandem uerum sibi uidebuntur attingere? quid autem tam obscurum dici potest, quam cum ita loquuntur? Est hoc quidem rei illius signum, aut argumentum; & ea re id sequor: sed fieri potest, ut id, quod significatur, aut falsum sit, aut nihil sit omnino. Sed de perceptione haec tenus. si quis enim ea, quae dicta sunt, labefactare uolet; facile, etiam absentibus nobis, ueritas se ipsa defendet. His satis cognitis, quae iam explicata sunt, nunc de assensione, atque approbatione, quam Graeci *συγκατάθεσις* uocant, pauca dicemus: non quo non latus locus sit: sed paullo ante iacta sunt fundamenta. nam, cum uim, quae esset in sensibus, explicabamus, simul illud aperiebatur, comprehendi multa, & percipi sensibus: quod fieri sine

assensione non potest, deinde, cum inter inanimatum, & animal hoc maxime interfit, quod inanimatum nihil agit, animal agit aliquid: (nihil enim agens ne cogitari quidem potest quale sit) aut ei sensus adimendus est; aut ea, quae est in nostra sita potestate, reddenda assensio, at uero animus quodam modo eripitur ijs, quos neque sentire, neque assentiri uolunt. etenim necesse est, ut lancem in libra, ponderibus impositis, deprimi, sic animum perspicuis cedere. nam, quo modo non potest animal ullum non appetere id, quod accommodatum ad naturam appareat: (Graeci id *ἀπαισιον* appellant) sic non potest obiectam rem perspicuam non approbare. Quamquam, si illa, de quibus disputatum est, uera sunt; nihil atimet de assensione omnino loqui, qui enim quid percipit, assentitur statim. Sed haec etiam sequuntur, nec memoriam sine assensione posse constare, neque notitias rerum, nec artes: idq. quod maximum est, ut sit aliquid in nostra potestate, in eo, qui rei nulli assentitur, non erit. ubi igitur uirtus, si nihil situm est in ipsis nobis? maxime autem absurdum, uirtutem in ipsorum esse potestate, neque peccare quemquam, nisi assensione; hoc idem in uirtute non esse; cuius omnis constantia, & firmitas ex ijs rebus constat, quibus assensa est, & quas approbauit: omninoq. ante uideri aliquid, quam agamus, necesse est, eiq., quod uisum sit, assentiamur. Quare, qui aut uisum, aut assensum tollit, is omnem actionem tollit e uita.

EXPLANATIO

His satis cognitis, & Voluntatis sic uim tuetur, & nouos Academicos redarguit, qui ponant hominem assentiri uitij, atque non item uirtutibus. **S**ENTIRE, & non, sensus habere, sed sensibus comprehendere.

CICERO

NUNC ea uideamus, quae contra ab his disputari solent, sed prius potestis totius eorum rationis quasi fundamenta cognoscere. Componunt igitur primum artem quandam de ijs, quae uisa dicimus; eorūq. & uim, et genera definiunt; in his quale sit id, quod percipi, & comprehendi possit, totidem uerbis, quot Stoici: deinde illa exponunt duo, quae quasi contineant omnem hanc quaestionem: quae ita uideantur, ut etiam alia multa eodem modo uideri possint, neque in his quidquam

interfit, non posse eorum alia percipi, alia non percipi: nihil interesse autem, non modo si ex omni parte eiusdem modi sint, sed etiam si discerni non possint, quibus positus, unius argumenti conclusione tota ab his causa comprehenditur. composita autem ea conclusio sic est. Eorum, quae uidentur, alia uera sunt, alia falsa: & quod falsum est, id percipi non potest: quod autem uerum uisum est, id omne tale est, ut eiusdem modi falsum etiam possit uideri. & quae uisa sunt eiusmodi, ut in ijs nihil

nihil intersit; non potest accidere, ut eorum alia percipi possint, alia non possint. nullum igitur est uisum, quod percipi possit. Quae autem sumunt, ut concludant id, quod nolunt, ex his duo sibi putant concedi. neque enim quisquam repugnat, ea sunt haec: quae uisa falsa sint, percipi ea non posse: & alterum; inter quae uisa nihil intersit, ex his non posse alia talia esse, ut percipi possint, alia, ut non possint. Reliqua uero multa, & uaria oratione defendunt: quae sunt item duo: unum; eorum, quae uideantur, alia uera esse, alia falsa: alterum; omne uisum, quod sit a uero, tale esse, quale etiam a falso possit. haec duo proposita non praeteruolant, sed ita

dilatant, ut non mediocrem curam adhibeant, & diligentiam. diuidunt enim in partes, & eas quidem magnas, primum in sensus, deinde in ea, quae ducuntur a sensibus, & ab omni consuetudine, quam obscurari uolunt. tum perueniunt ad eam partem, ut ne ratione quidem, & coniectura ulla res percipi possit. Haec autem uersa concidunt etiam minutius. ut enim de sensibus be sermo uidistis, item faciunt de reliquis. in singulisq. rebus, quas in minima disperiunt, uolunt efficere, ijs omnibus, quae uisa sint, ueris adiuncta esse falsa, quae a ueris nihil differant: ea cum talia sint, nihil posse comprehendere.

EXPLANATIO

Nunc ea uideamus, & cogitat argumenta aduersariorum inspicere, & nouae Academiae doctrinam consulto profert. EORUM, quae uideantur, alia uera esse, alia falsa: & sic opinor, melius, quam antea, Aliud uerum esse, aliud fallum. probat antiquus liber: confirmat ipse Cicero, qui proxime supra, Eorum, inquit, quae uidentur, alia uera sunt, alia falsa. Haec Paullus pater.

CICERO

Hanc ego subtilitatem philosophia quidem dignissimam iudico, sed ab eorum causa, qui ita differunt, remotissimam. definitiones enim, & partitiones, & horum luminibus utens oratio, tum similitudines, dissimilitudinesq. & earum tenuis, & acuta distinctio: fidendum est hominum illa uera, & firma, & certa esse, quae putentur; non eorum, qui clament, nihilo magis uera illa esse, quam falsa. quid enim agant, si, cum aliquid definirint, roget eos quisquam, num illa definitio possit in aliam rem transferri quamlibet? si posse dixerint: quid enim dicere habeant, cur illa uera definitio sit? si negauerint: fatendum sit, quoniam uel illa uera definitio transferri non possit in falsum, quod ea definitione explicetur, id percipi posse: quod minime illi uolunt. Eadem dici poterint in omnibus partibus. si enim dicent, ea, de quibus disserent, se dilucide perspicere, nec ulla communiōe uisum impediti: comprehendere ea se posse fatentur. sin autem negabunt uera uisa a falsis posse distingui: qui poterunt longius progredi? occurretur enim, sicut occursum est. nam concludi argumentum non potest, nisi ijs, quae ad concludendum sumpta erunt, ita probatis, ut falsa eiusdem modi nulla possint esse. Ergo, si rebus comprehensis, & perceptis uisa, & progressa ratio hoc efficiet, nihil posse comprehendere: quid potest reperiri, quod ipsum sibi repugnet magis? enimq. ipsa natura accuratae orationis hoc proficitur, se aliquid patefacturam, quod non appareat, & quo id facilius asequatur, adhibeturam & sensus, & ea, quae perspicua sint: qualis est illorum oratio, qui omnia non tam esse, quam uideri uolunt? Maxime autem conuincuntur, cum haec duo pro congruen-

tibus sumunt tam uehementer repugnantia: primum, esse quaedam falsa uisa; quod cum uolunt, declarant quaedam esse uera: deinde ibidem, inter falsa uisa, & uera nihil interesse. at primum sumptas, tamquam interesset, ita priori posterius, posteriori superius non iungitur. Sed progrediamur longius: & ita agamus, ut nihil nobis assentari esse uideamus; quaeque ab his dicuntur, sic persequamur, ut nihil in praeteritis relinquamus. Primum igitur perspicuitas illa, quam diximus, satis magnam habet uim, ut ipsa per se ea, quae sint, nobis, ita ut sint, indicet: sed tamen, ut maneamus in perspicuis firmitus, & constantius, maiore quadam opus est uel arte, uel diligentia; ne ab ijs, quae clara sint ipsa per se, quasi praestigijs quibusdam, et capitiōibus depellamur, nam, qui uoluit subuenire erroribus, Epicurus, ijs, qui uidentur conturbare ueri cognitionem; dixitque sapientis esse, opinionem a perpetuitate se iungere; nihil fecit. ipsius enim opinionis errorem nullo modo sustulit. quamobrem, cum duae causae perspicuis, & euidentibus rebus aduersentur; auxilia totidem sunt contra comparanda. aduersatur enim primum, quod parum designant animos, & intendunt in ea, quae perspicua sunt, ut, quanta luce ea circumfusa sunt, possint agnoscere: alterum est, quod fallacibus, et capitiōis interrogationibus circumscripti, atque decepti quidam, cum eas dissolueri non possunt, desiscunt a ueritate. oportet igitur & ea, quae perspicuitate responderi possunt, in promptu habere, de quibus iam diximus; & esse armatos, ut occurrere possimus interrogationibus eorum, captionesque discutere: quod deinceps facere conueni.

EXPLANATIO

Illa uera, & firma, & certa esse, quae putentur? Aptius ad sententiam uisum est, Putentur, quam, ut antea, Tutentur. ut dicat, illa uera esse, quae uideantur: contra sententiam Academicorum, qui, nihilo magis uera illa esse, quam falsa, clamabant. quod proxime sequentibus uerbis ostenditur. Haec Paullus pater. Quid enim dicere habeant, cur illa uera definitio sit? Alij: Quid, n. dicere habeant? pro, nec, n. negare

res a Dialecticis dicitur copiosa illa argumentandi forma, quae ex uno concessio, multas infert per ordinem conclusiones. quoniam a simplici, magis, ac magis assurgit, quasi crescens aceruo.

C I C E R O

EADEM ratio est somniorum. num censeres Ennium, cum in hortis cum Ser. Galba, vicino suo, ambulasset, dixisset; *Visus sum mihi cum Galba ambulare?* at, cum somniauit, ita narrauit: *Visus Homerus adesse poeta.*

idemq. in Epicharmos;

Nam uidebar somnare me ego esse mortuum. itaque, simul experrecti sumus, uisa illa contemnimus, neque ita habemus, ut ea, quae in foro gessimus. At enim, dum uidentur, eadem est in somniis species eorum, quae uigilantes uidemus. Primum interest: sed id omitamus: illud enim dicimus, non eandem esse uim, neque integritatem dormientium, & uigilantium, nec mente, nec sensu. Ne ui nolenti quidem, quae faciunt, eadem approbatione faciunt, qua sobrii: dubitant; haesitant, reuocant se interdum, usq., quae uidentur, imbecillius assentiuntur; cumq. edormiuerunt, illa uisa quaelentia fuerint, intelligunt. Quod idem contingit insanis; ut & incipientes furere sentiant; & dicant aliquid, quod non sit, id uideri sibi; & cum relaxentur, sentiant, atque illa dicant Alcmaeonis:

„ Sed mihi nentiquam cor consentit cum oculorum adpectu.

At enim ipse sapiens sustinet se in furore, ne approbet falsa pro ueris; & alias quidem saepe, si aut in sensibus ipsius est aliqua forte grauitas, aut tarditas; aut obscuriora sunt, quae uidentur; aut a perspicendo temporis breuitate excluditur. quamquam totum hoc, sapientem aliquando suslinere assensionem, contra uos est. si enim inter uisa nihil interesset; aut semper sustineret, aut numquam. Sed ex hoc genere toto perspicere potest leuitas orationis eorum, qui omnia cupiunt confundere. quaerimus grauitatis, constantiae, firmitatis, sapientiae iudicium; utimur exemplis somniantium, furiosorum, ebriorum: illud attendamus, in hoc omni genere quam inconstanter loquamur. non enim proferremus uino, aut somno oppressos, aut mente captos, tam absurde, ut tum diceremus interesse inter uigilantium uisa, & sobriorum, & sanorum, & eorum, qui essent aliter affecti, tum nihil interesse. Ne hoc quidem cernunt, omnia se reddere incerta: quod uolunt. ea dico incerta, quae & illa Graeci, si enim res se ita habeant, ut nihil intersit, utrum ita cui uideatur, ut insano, an sano: cui possit exploratum esse de sua sanitate? quod uelle efficere, non mediocris insania est.

EXPLANATIO

EADEM ratio est somniorum. } quae, ut Academici uolunt, sunt de genere uisorum. IN Epicharmos; } Syracusano, qui, primus, teste Suida, comoediam effinxit. ILLA dicant Alcmaeonis; } filij Amphiarai, ac matris patricidio nobilis fuit & alius Alcmaeon Crotoniates, discipulus, & sectator Pythagorae. SED ex hoc genere toto } coepi sermonis reuocatio.

C I C E R O

SIMILITUDINES uero aut geminorum, aut signorum anulis impressorum pueriliter consecretantur. quis enim nostrum similitudines negat esse, cum eae plurimis in rebus appareant? sed, si satis est ad tollendam cognitionem, similia esse multa multorum: cur eo non estis contenti, praesertim concedentibus nobis? & cur potius id contenditis, quod rerum natura non patitur, ut non suo quidque genere sit tale, quale est? nec sit in duobus, aut pluribus nulla re differens ulla communitas? ut sibi sint & oua ouorum, & apes apum simillimae. Quid pugnas igitur? aut quid tibi uis in geminis? conceditur enim similes esse: quo contentus esse potueras. tu autem uis eosdem esse plane, non similes: quod fieri nullo modo potest. Deinde confugis ad physicos, eos, qui maxime in Academia irridentur: a quibus ne tu quidem iam te abstinebis: & ais Democritum dicere, innumerabiles esse mundos, & quidem sic quosdam inter sese non solum similes, sed undique, perfecte, & absolute ita pares, ut inter eos nihil prorsus intersit, & eo quidem innumerabiles: itemq. homines. deinde potu-
* las, ut, si mundus ita sit par alteri mundo, ut inter eos ne minimum quidem intersit, concedatur tibi, ut in hoc

quoque nostro mundo aliquid alicui sic par sit, ut nihil differat, nihil intersit. cur, n. inquit, cum ex illis indiuiduis, unde oia Democritus gigni affirmat, in reliquis mundis, & his quidem innumerabilibus, innumerabiles Q. Lutatij Catuli non possint esse, sed etiam sint in hoc tanto mundo Catulus alter non possit effici? Primum quidem me ad Democritum uocas. cui non assentior: potius resellam, propter id, quod dilucide docetur a politioribus physicis, singularum rerum singulas proprietates esse. fac enim antiquos illos Seruilius, qui gemini fuerunt, tam similes, quam dicuntur: num censeres etiam eosdem fuisse? non cognoscebantur foris; at domi: non ab alienis; at a suis. an non uidemus hoc usu nenire, ut, quos numquam putassemus a nobis internosci posse, eos, consuetudine adhibita, tam facile internosceremus, uti ne minimum quidem similes esse uiderentur? Hic pugnent licet, non repugnabo: quin etiam concedam, illum ipsum sapientem, de quo omnis hic sermo est, cum ei res similes occurrerent, quas non habeat denotatas, retenturum assensum, nec unquam ulli uiso assensurum, nisi quod tale fuerit, quale falsum esse non possit. sed ad ceteras res habet quandam artem, qua uera a falsis possit

sis possit distinguere: & ad similitudines istas usus adhibendus est. ut mater geminos internoscit consuetudine oculorum; sic tu internoscas, si assueueris. uides ne, ut in proverbio sit ouorum inter se similitudo? tamen hoc accepimus, Deli fuisse complures, saluis rebus illis, qui gallinas alere per multas quaestus causa solerent. hi cū ouum inspexerant; quae id gallina peperisset, dicere solebant. neque id est contra nos. nam nobis satis est, quia illa internoscere, nihil. n. magis assentiri potest, hoc illud esse, quā si inter illa omnino nihil interesset.

habeo enim regulam, ut talia uisa uera iudicem, quae uia falsa esse non possunt, ab hac mihi non licet transuersum, ut aiunt, dixitum discedere, ne confundam omnia. ueri enim, & falsi non modo cognitio, sed & natura tollitur, si nihil erit, quod intersit. ut etiam illud absurdū sit, quod interdum soletis dicere; cum uisa in animos imprimantur, non uos id dicere, inter ipsas impressiones nihil interesse, sed inter species, & quaedam formas eorum, quasi uero non specie uisa iudicentur; quae fidem nullam habebunt, sublata ueri, & falsi nota.

EXPLANATIO

PVERILITER confectantur. Confecto hic significat, ut pueriliter, ita contentiose persequor. **T**u autem uis & personae fictio, ponit ante oculos sibi praesentem aduersarium ex Academicis, & disputantem, cui recte respondeat. Unde sumit noui sermonis rhetoricam occasionem. **E**t eo quidem innumerabiles & sunt, qui legant, Eos, ego hoc totum suspicor abundare. iacet enim, & otiosum est, neque ad sententiam quidquam affert, quo perfectior esse uideatur. Haec Paullus pater. **E**x illis indiuiduis, & hoc est, ex particulis illis minutissimis atomorum, & corpusculis, nam lib. 1. de Finibus, atomorum interpretationem afferens, inquit, corpora indiuidua. **A**NTIQUOS illos *Sernilios*, & miraculo proximum, ne dignosci quidem foris alterum ab altero potuisse. **S**ALVIS rebus illis, & quod honorem tuetur id Apollinem respicit, qui Deli religiosissime colebatur. **D**ICERE solebant. & fortasse rectius, Discernere; cum sequatur, Internoscere, Sic & antiquus liber. **H**ABEO enim regulam, colligit breuiter Lucullus, quae haec tunc dixit contra Academicos.

CICERO

ILLUD uero per absurdum, quod dicitis probabilia uos sequi, si re nulla impediamini. Primum, qui potestis non impediri, cum a ueris falsa non dissentit deinde, quod iudicium est ueri, cum sit commune falsi? ex his illa necessario nata est, id est assensionis retentio: in qua melius sibi constitit *Arcefilas*; si uera sunt, quae de Carneade non nulli existimant. si enim percipi nihil potest; quod utriusque uisum est: tollendus assensus est, quid enim est tam futile, quam quidquam approbare non cognitum? Carneadem autem etiam heri audiebamus solitum esse delabi interdum, ut diceret, opinaturum, id est peccaturum esse sapientem. mihi porro non tam certum est, esse aliquid, quod comprehendere possit; de quo minium etiam diu disputo; quam sapientem nihil opinari, id est nunquam assentiri rei uel falsae, uel incognitae. Restat illud, quod dicunt, ueri inueniendi causa contra omnia dici oportere, & pro omnibus uolo igitur uidere, quid inuenierint. Non solemus, inquit, ostendere. Quae sunt tandem ista mysteria? aut cur celatis, quasi turpe aliquid, sententiam uestram? Ut qui audient, inquit, ratione potius, quam auctoritate, ducantur. Quid, si utrumque etiam peius est? Vnum tamen illud non celant; nihil esse, quod percipi possit. an in eo auctoritas nihil abesse mihi quidem uidetur uel plurimum: quis enim ista, tam aperte, perspicueq. & peruersa, & falsa, secutus esset, nisi tanta in *Arcefila*, multo et maiora in Carneade & copia rerum, et dicendi uis fuisset?

Haec *Antiochus* fere & *Alexandriae* tum, & multis annis post multo etiam asseuerantius in Syria, cum esset mecum, paullo ante quam esset mortuus. Sed iam confirmata causa, te, hominem amicissimum, (ne autem appellabat) & aliquot annis minorem natu, non dubitabo monere. Tu ne, cum tantis laudibus philosophiam extuleris, Hortensiumque nostrum dissentientem commoueris; eam philosophiam sequere, quae confundit uera cum falsis, spoliat nos iudicio, priuat approbatione, omnibus orbat sensibus? & *Cimmerijs* quidem, quibus ad spectum solis siue deus aliquis, siue natura ademerat, siue eius loci, quem incolabant, situs, ignes tamen aderant, quorum illis uti lumine licebat: isti autem, quos tu probas, tantis offensis tenebris, ne scintilla quidem ullam nobis ad adspiciendum reliquerunt, quos si sequamur, ijs uinculis simus adstricti, ut nos commouere nequeamus. sublata enim assensione, omnem & motum animorum, & actionem rerum sustulerunt. quod non modo recte fieri, sed omnino fieri non potest. Proinde etiam, ne uni tibi istam sententiam minime liceat defendere. An tu, cum res occultissimas aperueris, in lucemque protuleris; iuratusque dixeris, ea te comperisses; quod mihi quoque licebat, qui ex te illa cognoueram; negabis esse rem ullam, quae cognosci, comprehendere, percipi possit? uide, quae so, etiam atque etiam, ne illarum quoque rerum pulcherrimarum a te ipso minuat auctoritas.

EXPLANATIO

ID est assensionis retentio & Hoc puto Ciceronis non esse, uerum ab aliquo, qui proximum antecedens uerbum exponeret, esse additum. Haec Paullus pater. **I**n qua melius & quia non dicebat id, quod Carneades

Carneades opinaturum sapientem. OPINATURVM, id est peccaturum. Carneadis uerba interpretatur Lucullus. Non tam certum est, quod ita certum est, ut nimium diu disputem. Sed iam confirmata causa, Conuersio sermonem ab utraque Academia dirigit ad ipsum Ciceronem, perinde ac si illum a suscepta semel philosophiæ professione rationibus reuocare uelit. NOSTRVM dissentientem, quod magis tribueret iuris prudentiæ, & humanioribus doctrinis, quam philosophiæ studijs. Et Cimmerijs quidem, Cimmerij Scythæ, intra montium conualles constituti, ab opido Cimmerio sic dicti, quod situm est in ostio Bosphori septentrionalis Plin. lib. VI. cap. 2. PROVIDE etiam, nimirum intellexit Cicero, quam plenæ nugatum essent seriatim illæ philosophorum disputationes. RES occultissimas, coniurationem Catilinæ significat.

CICERO

QUAE cum dixisset ille, finem fecit. Hortensius autem, uehementer admirans, quod quidem perpetuo, Lucullo loquente, fecerat, ut etiam manus saepe tolleret, (nec mirum: nam numquam arbitrator contra Academiam dictum esse subtilius) me quoque, iocans ne, an ita sentiens, (non enim satis intelligebam) coepit hortari, ut sententia desisterem. Tum mihi Catulus, Si te, inquit, Luculli oratio flexit, quæ est habita memoriter, accurate, copiose, taceo; neque te, quominus, si tibi ita uideatur, sententiam mutes, deterrendum puto: illud uero non censuerim, ut eius auctoritate moueare. tantum enim te non monuit, inquit arri-dens, ut caueres, ne quis improbus tribunus pl. quorum uides quanta copia semper futura sit, arriperet te, & in concione quaereret, qui tibi constares, cum idem negares quidquam certi posse reperiri, idem te comperis se dixisses, hoc, quaeso, ne te terrcat, de causa autem ipsa malim quidem te ab hoc dissentire: si cesseris, non magnopere mirabor, memini enim Antiochum ipsum, cum annos multos talia sensisset, simulac uisum sit, sententia desitisse. Haec cum dixisset Catulus, me omnes intueri. Tum ego, non minus commotus, quam soleo in causis maioribus, huiusmodi quadam oratione sum exorsus: Me, Catule, oratio Luculli de ipsa re ita mouit, ut docti hominis, & copiosi, & parati, & nihil praetereuntis eorum, quæ pro illa causa dici possent, non tamen, ut ei respondere posse dissiderem. auctoritas autem tanta plane me mouebat, nisi tu opposuisses non minorem tuam, aggrediar igitur, si pauca ante quæsi de fama mea dixerò. Ego enim, si, aut ostentatione aliqua adductus, aut studio certandi, ad hanc potissimum philosophiam me applicaui, non modo stultitiam meam, sed etiam mores, & naturam condemnandam puto. nã,

si minimis in rebus pertinacia reprehenditur, calumnia etiam coercetur: ego de omni statu, consilio, totius uitæ aut certare cum alijs pugnaciter, aut frustrari cum alijs, tum etiam me ipsum uelim? itaque, nisi ineptum putarem, in tali disputatione id facere, quod, cum de rep. disceptatur, fieri interdum solet; iurarem per Iouem, deosque penates, me & ardere studio ueri reperendi, & ea sentire, quæ dicerem. qui enim possum non cupere uerum inuenire, cum gaudeam, si simile ueri quid inuenerim? sed, ut hoc pulcherrimum esse iudicem, uera uere: sic, pro ueris probare falsa, turpissimum est. nec tamen ego is sum, qui nihil unquam falsi approbem, qui numquam assentiar, qui nihil opiner: sed quærimus de sapiente. ego uero ipse & magnus quidam opinator; (non enim sum sapiens) & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam paruulam Cynosuram, Quæ fidunt duce nocturna Phœnices in alto, ut ait Aratus; eoq. directius gubernant, quod eam tenent,

Quæ cursu interiore breui conuertitur orbe; sed ad Elicen, & clarissimos septentriones, id est rationes has, latiore specie, non ad tenue elimatas. eo fit, ut errem, & uager latius. sed non de me, ut dixi, sed de sapiente quaeritur. uisa enim ista cum acriter mentem, sensum ue pepulerunt, accipio, hisq. interdum assentior, nec percipio tamen: nihil enim arbitror posse percipi, non sum sapiens: itaque uis cedo, neque possum resistere. sapientis autem hanc censet Arcefilas uim esse maximam, Zenoni assentiens, cauere ne capiat, ne fallatur uidere. nihil est enim ab ea cogitatione, quam habemus de grauitate sapientis, errore, leuitate, temeritate disunctius.

EXPLANATIO

UT etiam manus saepe tolleret, gestu affectum suum comprobando. TALIA sensisset, non qualia Lucullus dixerat, quæ perpetuo in reliqua uita retinuit, sed qualia recentiores Academici sentiebant. ME, Catule, præmissis respondet, & obiter consilij sui rationem reddit. UT hoc pulcherrimum, per insignis sententia. PARUULAM Cynosuram, caeleste sidus, quod alio nomine Arctos dicitur, Latinis minor Vrsa, sed, si syllabatim exponas, canis cauda. Quod autem addit Elicen, est Arctos altera, maiorem Vrsam dicimus. NE fallatur uidere, hoc est, uisa, uel, uidendo, ponitur enim hic infinitiuus pro nomine, uel gerundio.

CICERO

QUID igitur loquar de firmitate sapientis? quem quidem nihil opinari, tu quoque, Luculle, concedis. quod quoniam a te probatur, (ut praepostere tecum agam: mox referam me ad ordinem) haec primum conclusio

conclusio quam habeat uim, cōsidera. Si ulli rei sapiens assentietur umquam; aliquando etiam opinabitur: numquam autem opinabitur; nulli igitur rei assentietur. hanc conclusionem Arcefilas probat: confirmat enim primum, & secundum. Carneades non numquam secundum illud dabat, assentiri aliquando. ita sequebatur, et opinari. quod tu non uis, & recte, ut mihi uideris. Sed illud primum, sapientem, si assensurus esset, etiam opinaturum, falsum esse & Stoici dicunt, & eorum adstriptor Antiochus: posse enim eum falsa a ueris, & quae non possunt percipi, ab ijs, quae possunt, distinguere. Nobis autem primum, etiam si quid percipi possit, tamen ipsa consuetudo assentiendi periculosa esse uidetur, & lubrica. quamobrem, cum tam uitiosum esse cōstet, assentiri quidquam aut falsum, aut incognitum; sustinenda est potius omnis assensio, ne praecipitet, si temere processerit. ita enim finitima sunt falsa ueris, eaq., quae percipi possunt, (si modo ea sunt quaedam: iam enim uidebimus) ut tamen in praecipitem locum non debeat se sapiens committere. sin autem, omnino nihil esse, quod percipi possit, a me sumpsero: & quod tu mihi das, accipero, sapientem nihil opinari: effectum illud erit, sapientem assensus omnes cohibiturum. ut tibi uidendum sit, id ne malis, an aliquid opinaturum esse sapientem, neutrum, inquit, illorum. nit amur igitur, nihil posse percipi. etenim de eo omnis est controuersia. sed prius pauca cum Antiocho: qui haec ipsa, quae a me defenduntur, & didicit apud Philonem tam diu, ut constaret diutius didicisse neminem; & scripsit de his rebus acutissime; & idem haec non acrius accusauit in senectute, quam antea defenditauerat. quamuis igitur fuerit acutus, ut fuit: tamen inconstantia leua-

tur auctoritas. Quis, inquam, enim iste dies illuxerit, quaero, qui illi ostenderit eam, quam multos annos esse negauisset, ueri & falsi notam. Excogitauit aliquid, eadem dicit, quae Stoici. Paenituit eum illa sensisse. cur non se transiulit ad alios, & maxime ad Stoicos? eorum enim erat propria ista defensio. quid eum Mnesarchi paenitebat? quid Dardani? qui erant Athenis tum principes Stoicorum. numquam a Philone discessit, nisi postea quam ipse coepit, qui se audirent, habere. Unde autem subito uetus Academia renouata est? nominis dignitatem uidetur, cum a re ipsa descisceret, retinere uoluisse: quod erant, qui illum gloriae causa facerent sperare, etiam fore, ut ij, qui sequerentur, Antiochij uocarentur. mihi autem magis uidetur non potuisse sustinere concursum omnium philosophorum. etenim de ceteris sunt inter illos non nulla communia: haec Academicorum est una sententia, quam reliquorum philosophorum nemo probet. itaque cessit, ut enim ij, qui sub nube solem non ferunt: item ille, cum aestuaret, ueterum, ut Maenianorum, sic Academicorum umbrā secutus est. quoque solebat uti argumento tum, cum ei placebat nihil posse percipi; cum quaereret Dionysius ille Heraclaeotes, utrum comprehendisset certa illa nota, qua assentiri dicitis oportere, illud ne, quod multos annos tenuisset, Zenonij magistro credidisset; honestum quod esset, id bonum solum esse; an, quod postea defenditauisset, honesti inane nomen esse, uoluptatem esse summum bonum; qui ex illius commutata sententia docere uellet, nihil ita signari in animis nostris a uero posse, quod non eodem modo possit a falsis curauit, quod argumentum ex Dionysio ipse sumpisset, ex eo ceteri sumerent.

EXPLANATIO

REFERAM me ad ordinem) & disputationi conuenientem. Alias in ordinem referri, contemptibile. CARNEADES non numquam secundum illud dabat, assentiri aliquando: ita sequebatur, etiam opinari. & Cum antea in omnibus libris legeretur, Id assequebatur, emendauit, coniectura ductus, Ita sequebatur, eo confidentius, quod It pro Id ueteres scribebant. Duo autem illa uerba, Assentiri, Opinari, loco mouerē, ut alterum in alterius sedem migraret, & ita legeretur: Carneades non numquam secundum illud dabat, opinari aliquando: ita sequebatur, etiam assentiri. De duobus enim, quod proposuit, sciēdū illud erat: Numquam autem opinabitur: de quo Carneades ita sentiebat, ut interdum diceret, sapientē opinari: ita sequebatur, & assentiri: ut apparet, Carneadem aliquem tamen assensum dare sapienti, quem Arcefilas penitus tollebat, cum uterque esset Academicus. Haec Paullus pater. Ne praecipitet, & Praecipito, neutrale passiuū, idem est, quod praiceps agor, praiceps ruo, & cum aliquo casu significat in praiceps deijcio. Praecipitat ex altissimis montibus Nilus apud Ciceronem, priore regula: Praecipitare se ex rupe Plinius dixit, & Praecipitare se in flumen, Caesar, in actiua significatione. IN praecipitem locum & assensionem. NEUTRUM, & quod sentit Arcefilas. QUID eum & commouet praeciudicium doctrinae, culpa Antiochi iam uita functi, qui, cum dissentiret ab Academicis, non se contulerit ad Stoicos. GLORIAE causa facerent & sic locutus in libello de opt. ge. orat. OMNIUM philosophorum hanc unam improbantium Academicorum sententiam, nihil omnino posse percipi. detrahit Antiocho uirtutem refutenti necessariam; ut eius minuatur auctoritatem. Vt enim ij, qui sub nube & iocosa comparatio de rebus Antiochi, qui, quasi calore difficultatis incensus, umbram quietis penes Academicos quaesierit. MAENIANORVM & uide Pedianum.

CICERO

SED cum haec alio loco plura; nunc ad ea, quae a te, Luculle, dicta sunt. Et primum, quod initio dixilli, uideamus quale sit: similiter a nobis de antiquis philosophis commemorari, atque seditiosi solerent claros uiros, sed tamen populares, aliquos nominare. illi, cum res non bonas tractent, similes bonorum uideri uolunt: nos autem dicimus, ea nobis uideri, quae uosmet ipsi nobilissimis philosophis placuisse conceditis. Anaxagoras autem

niuem nigram dixit esse. ferres me, si ego idem dicerem? tu, ne si dubitarem quidem. at quis est hic? num sopheres? sic enim appellantur ij, qui ostentationis, aut quæstus causa philosophantur. maxima fuit & grauitatis, & ingenij gloria. Quid loquar de Democrito? quem cum eo conferre possumus non modo ingenij magnitudine, sed etiam animi? qui ita sit ausus ordiri: Haec loquor de uniuersis. nihil excipit, de quo non profiteatur. quid enim esse potest extra uniuersa? quis hunc philosophum non anteponit Cleanthi, Chrysippo, reliquisq. inferioris ætatis? qui mihi, cum illo collocati, quintæ classis uidentur. atque is non hoc dicit, quod nos, qui ueri esse aliquid non negamus, percipi posse negamus. ille uerum esse plane negat: esse sensus quidem nec obscuros dicit, nec tenebricosos, sic enim appellat eos is, qui hunc maxime est admiratus, Cibus Merodorus initio libri, qui est

de natura. Nego, inquit, scire nos, sciamus ne aliquid, an nihil sciamus; ne id ipsum quidem ne scire, aut scire, scire nos; nec, omnino sit ne aliquid, an nihil sit. Furere tibi Empedocles uidetur: at mihi dignissimum rebus ijs, de quibus loquitur, sonum fundere. num ergo is excaecat nos, aut orbat sensibus, si parum magnam uim censet in ijs esse ad ea, quæ sub eos subiecta sunt, iudicanda? Parmenides, Xenophanes, minus bonis quamquam uersibus, sed tamen illis uersibus, increpant eorum arrogantiam quasi irati, qui, cum sciri nihil possit, audeant se scire dicere. Et ab his aiebat remouendum Socratem, & Platonem: cur? an de ullis certius possum dicere? uixisse cum his equidem uideo: ita multi sermones perscripti sunt, e quibus dubitari non possit, quin Socrati, nihil, sit uisum, sciri posse. excepit unum tantum, scire se, nihil se scire: nihil amplius.

EXPLANATIO

ANAXAGORAS niuem nigram? Princeps hic olim habitus est in physicis: sed interdum ineptissimus, ut hic, cum niuem nigram esse dicit. **NVM sopheres?** Anaxagoras. **QUINCTÆ classis.** & ultimæ auctoritatis. Liuius lib. 1. ab Urbe cond. narrat, Seruium Tullium in quinque classes, ex modo census, distribuisse populum Romanum. Primæ igitur Classis erant ditissimi quique: postremæ redditibus, & bonis minimi. Inde Cicero iocatur in Cleanthé, atque Aristippum, Classis alias nauium multitudo, atque frequens equitum globus, apud Virg. **NEGO, inquit, scire nos,** & sopherarum uanissimas argutias deridet Cicero. Toties hic uerbum idem super alterum ingeminatur, ut, uere nescias, quid tibi cum hoc scire Empedocles uelit. **XENOPHANES,** & Colophonius qui fuit circa quadragesimam Olympiadem. Sextus Emp. adu. math. cap. 13. **CERTIVS possum dicere?** & eos sensisse, nihil posse percipi.

CICERO

QUID dicam de Platone? qui certe tam multis libris hæc persecutus non esset, nisi probauisset. ironiam enim alterius, perpetuam præsertim, nulla fuit ratio persequi. **V**ideos ne tibi, non, ut Saturninus, nominare modo illustres homines, sed etiam imitari numquam nisi clarum, nisi nobilem? atque habebam molestos uobis, sed minutos, Stilbonem, Diodorum, Alexinum: quorum sunt contorta, & aculeata quædam sophismata: sic enim appellantur fallaces conclusumculæ. Sed, quid eos colligam, cum habeam Chrysippum, qui fulcire putatur porticum Stoicorum? quam multa ille contra sensus, quam multa contra omnia, quæ in consuetudine probantur? dissoluit idem, mihi quidem non uidetur: sed dissoluerit sane: certe tam multa non collegisset, quæ nos fallerent probabilitate magna, nisi uideret ijs resisti non facile posse. Quid Cyrenæi uidentur, minime contempti philosophi? qui negant esse quidquam, quod percipi possit extrinsecus: ea se sola percipere, quæ tactu intimo sentiunt, ut dolorem, & uoluptatem; neque se, quo quid colore, aut quo sono sit, scire, sed tantum sentire affici se quodam modo. Satis multa de auctoribus, quamquam ex me quæstias, non ne putarem, post illos ueteres, tot sæculis inueniri uerum potuisse, tot ingenijs, tantisq. studijs quaerentibus, quid inuentum sit, paulo post uideo, te ipso quidem indice. Arcesilam uero non obrectandi causa cum Zenone pugnauisse, sed uerum inuenire uoluisse, sic intelligi-

tur. Nemo umquam superiorum non modo expresserat, sed ne dixerat quidem, posse hominem nihil opinari; nec solum posse, sed ita necesse esse sapienti, uisa est. Arcesilæ cum uera sententia, tum honesta, & digna sapiente, quæ fuit de Zenone fortasse, quid futurum esset, si nec percipere quidquam posset sapiens, nec opinari, sapientis esset. Ille, credo: nihil opinatur; quoniam esset, quod percipi posset. Quid ergo esset id? uisum, credo. Quale igitur uisum? tum illum ita definiuisse: ex eo quod esset, sicut esset, impresum, & signatum, & effectum. Post requisitum, etiã ne, si eiusmodi esset uisum uerum, quale falsum? hic Zenonem uidisse acute, nullum esse uisum, quod percipi posset; si id tale esset ab eo, quod est, ut eiusmodi ab eo, quod non est, posset esse. recte, consensit Arcesilas. ad definitionem additum: ne que enim falsum percipi posse, neque uerum, si esset tale, quale uel falsum, incubuit autem in eas disputationes, ut doceret, nullum tale esse uisum a uero, ut non eiusdem modi etiam a falso possit esse. Hæc autem est una contentio, quæ adhuc permanserit. Nam illud, nulli rei assensurum esse sapientem, nihil ad hanc controuersiam pertinebat, licebat enim nihil percipere, & tamen opinari, quod a Carneade dicitur probatum, equidem, Clitomacho plus, quam Philoni, aut Merodoro, credens, hoc magis ab eo disputatum, quam probatum, puto. sed id omitto.

EXPLANATIO

VIDEOR ne tibi, non, ut Saturninus, nominare modo illustres homines, sed etiam imitari numquam, nisi clarum, nisi nobilem? Quid sibi uelit hic, Numquam, satis non intelligo. Suspensus aliquando sum, Quemquam, legi posse: ut hoc Cicero dicat: Videor ne tibi quemquam inuitare, nisi clarum, nisi nobilem? non ut Saturninus, nominare modo illustres homines, nequaquam autem imitari. Postea magis placuit hoc modo: Videor ne tibi, non ut Saturninus, nominare modo illustres homines, sed etiam imitari numquam, nisi clarum, nisi nobilem? Quae mihi mea tum denique placebit opinio, si ueterum librorum accesserit auctoritas, aut eam hominibus eruditus non displicere cognouero. Haec Paullus pater. *HABEBAM molestos uobis, sed minutos, & plurimi, licet contempti, molesti tamen esse possunt. Sic enim appellantur & sophismatis expositio.* *FVLCI REPUTATUR porticum & tueri dignitatem Stoicorum, aut scholam ipsam, solebant enim philosophi, deambulantes in porticibus disputare, sic lib. de orat. Porticus, inquit, haec ipsa, ubi inambulamus.* *PROBANTVR? dissoluit idem, mihi quidem non uidetur: sed dissoluerit sane: & Patet sententia, quae latebat antea, ob interpuncta male collocata, sic enim erat in omnibus uulgatis libris: Quam multa ille contra senfus, quam multa contra omnia, quae in consuetudine probantur, dissoluit? idem mihi quidem non uidetur. Possunt haec quibusdam minuta uideri; mihi, & opinor sincere iudicantibus, non uidentur. quid enim in emendando nostra laborat industria? nisi, ut sententiam assequamur: id quoquo modo succedat, laudabile est: porro, quantum obscuris locis haec interpungendi ratio, a superioribus neglecta dicam, an ignorata? lucem attulerit, omnes, opinor, intelligunt, quos modo paullo elegantior doctrina delectat, Haec Paullus pater. *DISSOLVERIT sane: & concessio, qua Chrysippi causae firmamentum, ut infirmum seponit. Dissoluere hic pro Refellere, uel Diluere obiecta accipitur: quomodo mox habebimus, cum dicit, Interrogationes dissoluere si non possunt, desistunt a ueritate. QVAMQVAM ex me quaesieras, & quamquam tu, omnia ueterum auctoritate, quaesieras, num, post eos, aliquid tot saeculis inueniri potuerit, ab eis non inuentum. Quid futurum esset, & sapiens ne esset? qui enim sapiens, percipit; qui non percipit, non sapiens. QVONIAM esset & aliquid, non omnia, quaedam enim uisa percipi, uera scilicet, quaedam non percipi, ut falsa. SIGNATVM, & esse etum. & Reposui, Effectum; ut perstet in metaphora, & cum duobus uerbis, Imprimere, & Signare, consensit: quo modo item locutus est supra, Visum, inquit, impressum, effectumq. ex eo unde esset. Haec Paullus pater. *RECTE consensit Arcefilas, ad definitionem additum: & Si distinguitur ut antea, quis intelligit? erat enim hoc modo: Recte consensit Arcefilas ad definitionem additum. Huius generis multa sunt a nobis emendata: quae non commemoro, satis ipsa te contentus. Haec Paullus pater. INCVBIT & Arcefilas.***

CICERO

ILLVD certe, opinione, & perceptione sublata, sequitur omnium assensionum retentio: ut, si ostende ro nihil posse percipi, tu concedas numquam assensurum esse, quid ergo est, quod percipi possit, sine sensus quidem uera nuntiant? quos tu, Luculle, communi loco defendis, quod ne id facere posses, accirco heri, non necessario loco, contra sensus tam multa dixeram. Tu autem te negas in fracto remo, neque columbae collo commoueri. Primum, cur? Nam & in remo sentio non esse id, quod uideatur; & in columba plures uideri colores, nec esse plus uno. Deinde, nihil ne praeterea diximus? maneat illa omnia: lacerat ista causa: ueraces suos sensus esse dicit, igitur semper auctorem habes, & cum, qui magno suo periculo causam agat. eo enim rem dimittit Epicurus; si unus sensus semel in uita mentitus sit, nulli umquam esse credendum. hoc est uerum esse, confidere suis testibus, & importune insistere. itaque Timagoras Epicureus negat sibi umquam, cum oculum torsisset, duas ex lucerna flammulas esse uisas: opinionis enim esse mendacium, non oculorum, quasi quaeratur, quid sit, non quid uideatur. Sed hic quidem maiorum similis, tu uero, qui uisa sensibus alia uera dicas esse, alia falsa, qui ea distinguis? desine, quaeso, communibus locis, domi nobis ista nascuntur. Si quis deus te interroget, sanis modo, & integris sensibus, num amplius quid desideras? quid respondeas? Vtinam quidem roget, audiat, quam nobiscum male agatur, ut n. uera ui-

deamus, quam longe uidebimus? ego Catuli Cumamam ex hoc loco regionem uideo, Pompeianum non cerno: neque quidquam interiectum est, quod obstet: sed intendi longius acies non potest. o praeclarum prospectum! Putecolos uideamus: at familiare nostrum Auianum, fortasse in porticu Neptuni ambulantem, non uideamus. at ille nescio qui, qui in scholis nominari solet, mille & octingenta stadia quod abesse, uidebat: quaedam uolucres longius. Responderem igitur audacter isti uestro deo, me plane his oculis non esse contentum. Dicit me acrius uidere, quam ullo spices fortasse: qui neque uidentur a nobis, & nunc quidem sub oculis sunt: neque ipsi nos suspicere possunt. ergo, ut illis aqua, sic nobis aer creatus offunditur. At amplius non desideramus, quid talpam? num desiderare lumen putas? Neque tam quererem cum deo, quod parum longe, quam quod falsum uiderem. Vides ne nauem illam? stare nobis uidetur: at is, qui in naui sunt, moueri haec uilla, quaere rationem, cur ita uideatur: quam ut maxime inueneris; quod haud scio an non possis; non tu uerum testem habere, sed eum non sine causa falsum testimonium dicere ostenderis. Quid ego de nauis? uidi enim a te remum contemni, maior a fortasse quaeris, quid potest esse sole maius? quem mathematici amplius duo de uiginti partibus confirmant maiorem esse, quam terram. quantulus nobis uidetur? mihi quidem quasi pedalis.

EXPLA-

EXPLANATIO

Quod ne id facere posses, & Malim, Quod ne facere posses. Haec Paullus pater. **L**A TERE ista causa hoc totum suspicor ita legendum: Maneant illa omnia, iaceant ista, causa ueraces suos sensus esse dicit. Vel, Latrat ista causa: cum & Lucretius lib. 2. dixerit: Non ne uidetis Nil aliud sibi naturam latrare, nisi & DIMITTIT Epicurus; & malim, Demittit. **L**UCERNA & Instrumentum est igne iam illuminatum. ut ad Atticum: Ego cum eadem, inquit, lucerna hanc epistolam scripsissem, qua inflammaram tuam, Formis ad Pompeium profecturus eram. **C**OMMUNIBVS locis, & subintellige, nobiscum agere. Sunt autem loci communes, qui sententias omnibus communiter notas continent, ut de sensibus, de uita, de uirtutibus. Haec enim quicumque sapiunt, ex se per naturam semper, aut sciunt, aut agnoscunt. Deinde loci communes dicuntur, qui titulos rerum memoratu dignarum, resq. necessarias ad quotidianum usum complectuntur. Cicero priores intelligit. **A**T ille nescio qui, & fortasse Argus fuit. **Q**UAE DAM uolucres & in primis aquilae. **I**STI uestro Deo, & Deum sumit, pro ueritatis defensore, facere, notans Antiochum, quem Lucullus omnium plurimi fecit. **Q**UID potest esse Sole maius? & Duo de uiginti partibus esse maiorem, quam terram, Ciceronis tempore mathematici tradiderunt. at nostri, nescio quos auctores, aut quas rationes secuti, maiorem tradunt octies uicies esse terra.

CICERO

Epicurus autem posse putat etiam minorem esse eum, quam uideatur, sed non multo: ne maiorem quidem multo putat esse; uel tantum esse, quantum uideatur: ut oculi aut nihil mentiantur, aut non multum mentiantur. ubi igitur illud est semel? sed ab hoc credulo, qui numquam sensus mentiri putat, discedamus, qui ne nunc quidem, cum ille sol, qui tanta incitatione fertur, ut celeritas eius quanta sit, ne cogitari quidem possit, tamen nobis stare uideatur. Sed, ut minua controuersiam; uideate, quæso, quam in paruulis sitis. Quattuor sunt capita, quæ concludunt nihil esse, quod nosci, percipi, comprehendi possit: de quo haec tota quæstio est. e quibus primum est, esse aliquod uisum falsum; secundum, non posse id percipi: tertium, inter quæ uisa nihil intersit, fieri non posse, ut eorum alia percipi possint, alia non possint: quartum, nullum esse uisum uerum a sensu profectum, cui non appositum sit uisum aliud, quod ab eo nihil intersit, quodq. percipi non possit. Horum quattuor capitum secundum, & tertium omnes concedunt, primum Epicurus non dat: uos, quibuscum res est, id quoque conceditis. omnis pugna de quarto est. Qui igitur P. Seruilium Geminum uidebat, si Quintum se uidere putabat, incidebat in eiusmodi uisum, quod percipi non posset; quia nulla nota uerum a falso distinguebatur. quia distinctione sublata, quam haberet M. Cotta. qui bis cum Geminio consul fuit, agnoscendo eiusmodi notam, quæ falsa esse non possit? Negas tantam similitudinem in rerum natura esse. pugnas omnino, sed cum aduersario facili, ne sit sane: uideri certe potest: fallit igitur sensum; & si una sefellerit similitudo, dubia omnia reddiderit. sublato enim iudicio illo, quo oportet agnosci; etiam si ipse erit quem, uideris, qui tibi uidebitur, tamen non ea nota iudicabis, quæ dicis oportere, ut non possit esse eiusmodi modi falsa. quando igitur

potest tibi P. Geminus, Quintus uideri; quid habes explorati, cur non possit tibi Cotta uideri, qui non sit; quoniam aliquid uideatur esse, quod non est? Omnia dicis sui generis esse; nihil esse idem, quod sit aliud. Stoicum est quidem, nec admodum credibile, nullum esse pilum omnibus rebus talem, qualis sit pilus aius, nullum granum. haec refelli possunt: sed pugnare nolo: ad id enim, quod agitur, nihil interest, omnibus ne partibus uisa res nihil differat, an internosci non possit, etiam si differat. sed si hominum similitudo tanta esse non potest, ne signorum quidem? Dic mihi, Cysippus eodem aere, eadem temperatione, eodem caelo, aqua, ceteris omnibus, centum Alexandros eiusdem modi facere non possit? qua igitur notione discerneres? Quid, si in eiusmodi cera centum sigilla hoc anullo impressero, aequæ poterit in agnoscendo esse distinctio? an tibi erit quærendus anularius aliquis? quoniam galinarium inuenisti Deliacum illum, qui oua cognosceret. Sed adhibes artem aduocatam etiam sensibus. Pictor uidet, quæ nos non uidemus: & simul inflauit tibi bicen, a perito carmen agnoscitur. Quid hoc non ne uideatur contra te ualere; si sine magnis artificibus, ad quæ pauci accedunt, nostri quidem generis admodum, nec uidere, nec audire possumus? iam illa præclara, quanto artificio esset sensus nostros, mentemq. & totam constructionem hominis fabricata natura. Cur non eximescam opinandi temeritatem? etiam ne hoc affirmare potes, Luculle, esse aliquam uim, cum prudentia, & consilio scilicet, quæ finxerit, uel, ut tuo uerbo utar, quæ fabricata sit hominem? qualis ista fabrica est? ubi adhibita est? quando? cur? quomodo? tractantur ista ingeniose, disputantur etiam eleganter, denique, uideantur sane, ne affirmantur modo.

EXPLANATIO

Vbi igitur illud semel? Retinentia: cum prae indignatione comprimimus, quod alias elocuturi fueramus, subaudiendum igitur. Vbi illud est semel ab istis de perspicuitate conclusum? quasi sensus

C 2 perfecti

perfecti sint. *SED ab hoc credulo*, § Quid uoluptarius magister ageret? qui mortales cura nimium affici non uult. *CVM ille Sol*, § amplificat a maiori suum argumentum. *EPICVRVS non dat*: § non concedit Epicurus res uisum fallere, sequeretur enim etiam uoluptatem nihil esse, si sensus falleret. *QVI igitur P. Seruiliū Geminū* § Hinc incidit aliqua suspicio de Seruiliis, quorum mentionem supra fecit. Fuit autem P. Seruilius Geminus cum Cotta sub bellum Punicum primum consul. *LYSIPPVS* § nobilis statuarius, a quo se uoluit uno fingi rex Alexander, & ab Apelle pingi. *GALLINARIVM inuenisti Deliacum* § Qui Deli gallinas curat. Delos autem insula est in Aegeo mari, Cycladum clarissima, propter Apollinis templum, & oracula ibidem quondam edita prima fertur mortalibus ignem ostendisse. Alio nomine Cynthia, frequentiore tamen Ortygia: coturnicum scilicet commendatione. Cicero Deliacum hominem inde trahit, noua quasi consuetudine: nam adiectiuum ipsum habet ferme Delium apud auctores. *QVID hoc?* § Inuersio: figura, cum utitur argumento pro nobis, quod contra nos est allatum. *QVAE fabricata sit hominem?* § fabricor hic deponens est: actine tamen in hoc eodem libro ponitur fabricare uerba. *QUALIS ista fabrica* § fabricandi scientia, uel ars.

CICERO

SED de physcis mox, & quidem ob eam causam, ne tu, qui idem me facturum paullo ante dixeris, uideare mentitus, sed, ut ad ea, quae clariora sunt, ueniam; res iam uniuersas profundam; de quibus uoluntaria impleta sunt non a nostris solum, sed etiam a Chrysippo: de quo queri solent Stoici, dum studiose omnia conquiescit contra sensus, & perspicuitatem, contraq. omnem consuetudinem, contraq. rationem, ipsum sibi respondentem inferiorem fuisse: itaque ab eo armatum esse Carneadem, ea sunt eiusmodi, quae a te diligentissime tractata sunt. Dormientium, & uiolentorum, & furiosorum uisa imbecilliora esse dicebas, quam uigilantium, fidorum, sanorum. quo modo? quia, cum experrectus esset Ennius, non diceret, se uidisse Homerum, sed uisum esse: Alcmaeo autem,

Sed mihi neuiquam cor consentit.

similia de uiolentis. Quasi quisquam neget, & qui experrectus sit, eum non somnare; & cuius furor consederit, putare non fuisse ea uera, quae essent sibi uisa in furore. sed non id agitur: tum, cum uideantur, quo modo uidentur, id quaeritur. nisi uero Ennium non putamus ita totum illud audiuisse,

O pietas animi,

(si modo id somniauit) ut si uigilans audiret, experrectus enim potuit illa uisa putare, ut erant, & somnia: dormienti uero aequae, ac uigilanti, probantur. Quid Iliona somno illo?

Mater te appello.

non ne illa credit filium locutum, ut experrecta etiam crederet (unde enim illa?

Age ad ista mane: audi iteradum eadem istaec mihi. nū uidetur minorem habere uisus, quam uigilantes fidem? Quid loquar de insanis? qualis tandem fuit affinis tuus, Catule, Tuditanus? quisquam sanissimus tam certa

putat, quae uidet, quam is putabat, quae uidebantur? Quid ille, qui,

Vide, uideo te uiuum, V lisses; dum licet?

non ne etiam bis exclamauit se uidere, cum omnino non uideret? Quid apud Euripidem Hercules, cum, ut Eurysthei filios, ita suos configebat sagittis? cum uxorem interimebat? cum conabatur etiam patrem? non perinde mouebatur falsis, ut ueris moueretur? Quid ipse Alcmaeo tuus, qui negat cor sibi cum oculis consentire? non ne ibidem incitato furore?

Vnde haec flamma moritur?

& illa deinceps:

Incende, incende: ad sunt, ad sunt: me, me expetunt.

quid, cum uirginis fidem implorat?

Fer mi auxilium: pestem abige a me:

Flammiferam hanc uim: quae me excruciat,

Caeruleae incinctae igni incendunt:

Circumstant cum ardentibus taedis.

num dubitas, quin sibi haec uidere uideatur? itemq. cetera:

Intendit crinitus Apollo

Arcum auratum, Luna innixus.

Diana facem iacit a laeua.

qui magis haec crederet, si essent, quam credebat, quia uidebantur? apparet enim iam cor cum oculis consentire. Omnia autem haec proferuntur, ut illud efficiatur, quo certius nihil potest esse, inter uisa uera, & falsa ad animi assensum nihil interesse. uos autem nihil agitis, cum falsa illa uel furiosorum, uel somniantium, recollectione ipsorum refellit. non enim id quaeritur, qualis recordatio fieri soleat eorum, qui experrecti sunt; aut eorum, qui furere desisterint; sed qualis uisio fuerit aut furientium, aut somniantium tum, cum commouebantur.

EXPLANATIO

CHRYSIPPO § Asiatico, Stoicorum principe una cum Zenone. *QVASI quisquam neget*, & qui experrectus sit, eum somnare; § Plane somniat, qui sincerum illud putat, eum somnare. mihi nō modo placet, uerum etiam necessarium uidetur, addi, Non: ut sit, Eum non somnare. probat antiquus liber. Haec Paullus pater. *NI SI uero Ennium* § quod Lucullus ex Ennio probare uolebat Cicero, eludit ex eodem auctore. *PIETAS animi*, § Tragoedia ipsa deperit: & aliquem ex duobus tantum uerbis recte coniectari posse non existimo. *QVID Iliona* § Priami filia, Polymnestori Thraciae regi matrimonio iuncta. *MATER* § Hecuba. *QVID loquatur de insanis?* § Insanus, expositore Seruio, mente integra

gra

per captus est, ut tamen queat aliquando respicere, & Furiosus furorem numquam amittit, Cicero etiam discrimen inter hæc duo uocabula uidetur facere lib. III. Tuscul. Itaque non est, inquit, scriptum, si infans, sed si furiosus esse incipit. *QUISQVAM sanissimus* & etiam comparatur contrarium, in Verrem, An quisquam infans? pro Amerino, Cuius infanissimus ait. *QVID ille*, & fortasse de Aiace Telamomio intelligit. *CVM ut Eurysthei* & Stheneli, Mycenarum regis filij. *CAERVLEAE incinctæ* & caeruleas uidetur uocare furias. *OMNIA autem hæc* & summa est prædictorum.

C I C E R O

SED ab eo a sensibus: quid est, quod ratione percipi possit? Dialecticam inuentam esse dicitis, ueri, & falsi quasi disceptatricem, & iudicem. cuius ueri, & falsi? & in qua re? in geometria ne, quid sit uerum, uel falsum, dialecticus iudicabit, an in litteris, an in musicis? at ea non nouit, in philosophia igitur sol quantum sit, quid ad illum? quod sit summum bonum, quid habet, ut queat indicare? quid igitur iudicabit, quæ coniunctio, quæ disunctio uera sit, quid ambigue dictum sit, quid sequatur quamque rem, quid repugnet? si hæc, & horum similia iudicat, de se ipsa iudicat. plus autem pollicebatur. nã hæc quidem iudicare, ad ceteras res, quæ sunt in philosophia multæ, atque magnæ, non est satis. sed, quoniam in ea arte tantum ponitis: uidete, ne contra uos tota nata sit. quæ primo progressu festiue tradit elementa loquendi, & ambiguum intelligentiam, concludendiq. rationem: tum, paucis additis, uenit ad sortitas, lubricum sane, & periculosum locum: quod tu modo dicebas esse uitiosum interrogandi genus. quid ergo, istius uitij num nostra culpa est? rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, ut ulla in re statuere possimus quatenus. nec hoc in aceruo tritici solum, unde nomen est, sed ulla omnino in re minutatim interrogatis diues, pauper, clarus, obscurus sit; multa, pauca; magna, parua; longa, breuias; lata, angustas: quæ aut addito aut dempto, certum respondeamus, non habemus. At uitiosi sunt sortitæ. Frangite igitur eos, si potestis; ne molesti sint: erunt enim, nisi caueatis. Cantum est, inquit. pla-

cet enim Chrysippo, cum gradatim interrogetur, (uerbi causa, iria pauca sint, an ne multa) aliquanto prius, quam ad multa perueniat, quiescere, id est, quod ab ijs dicitur, ἠὲν ἄλλω. Per me uel stertas licet, inquit Carneades, non modo quiescas, sed, quid proficui? sequitur enim, qui te ex somno excitet, & eodem modo interroget: Quo in numero conticuisisti; si ad eum numerum unum addidero, multa ne erunt? progrediere rursus, quoad uidebitur, quid plura? hoc enim fateris, neque ultimum te paucorum, neque primum multorum respondere posse. cuius generis error ita manat, ut non uideam, quo non possit accedere. Nihil me laedit, inquit. ego enim, ut agitator callidus, prius quam ad finem ueniam, equos sustinebo, eoque magis, si locus is, quo ferentur equi, præceps erit. sic me, inquit, ante sustinebo, nec diutius captiose interroganti respondebo. Si habes, quod liqueat, neque respondes: superbe. si non habes: ne tu quidem perspicis. si, quia obscura: concedo: sed negas te usque ad obscura progredi: illustribus igitur rebus insistis. si id tantummodo, ut taceas: nihil absqueris. quid enim ad illum, qui captare uult, utrum tacentem irriat te, an loquentem? sin autem usque ad nouem, uerbi gratia, sine dubitatione respondes, pauca esse, in decimo insistis: etiam a certis & illustrioribus cohibes assensum; hoc idem me in obscuris facere non sinis. Nihil igitur te contra sortitas ars ista adiuuat, quæ nec augendi, nec minuendi, quid aut primum sit, aut postremum, docet.

EXPLANATIO

SED ab eo a sensibus: & Disputatorum more diluit illud, quod dixerat Lucullus, si nihil certo percipi possit, oportere necessaria rationis nullam uim esse. cum contraria sint, iudicium ex ratione, & iudicium ex opinione. *DIALLECTICVS iudicabit*, & qui alienas artes, & rationes non comprehendit, id nisi impudens faciet. *QUÆ coniunctio, quæ disunctio* & partes, & officia Dialectici commemorat. *QUOD in numero conticuisisti*; & Rectius, Quo in numero. nec ab hac sententia discrepat uetus liber. Hæc Paulus patet. *UT agitator callidus*, & sustineat currum, ut bonus saepe agitator equos. Lucil. Nomen ipsum uerbale ab agito, ponitur pro rectore currus, aut equorum. ad Atticum: Non est melius quidquam, quam ut Lucullus sustineat currum, equosq. ut bonus saepe agitator.

C I C E R O

QUID, quod eadem illa ars, quasi Penelope telam retexens, tollit ad extremum superiora? utrum ea uestra, an nostra culpa est? nempe fundamentum dialecticæ est, quidquid enuncietur, (id aut appellatur ἐξίνα: quod est quasi essatum) aut uerum esse, aut falsum, quid igitur hæc uera, an falsa sunt? si te mētiri dicis, idq. uerum dicis: mētiri uerum dicis, hæc scilicet inexplicabile esse dicitis, quod est odiosus, quam illa, quæ nos non comprehensa, & non percepta dicimus. Sed hæc

omitto: illud quaero: si ista explicari non possunt; nec eorum ullum iudicium inuenitur, ut respondere possitis, uera ne, an falsa sint; ubi est illa definitio, essatum esse id, quod aut uerum, aut falsum sit? Rebus sumptis adiungam, ex his sequendas esse alias, alias improbandas, quæ sunt in genere contrario. quo modo igitur hoc conclusum esse indicas? si dicis, nunc lucere, & uerum dicis: lucet: dicis autem lucere, & uerum dicis: lucet igitur. probatis certe genus, & rectissime conclusum dicitis:

dicitis: itaque in docendo eum primum concludendi modum traditis. Aut quidquid igitur eodem modo concluditur, probabitur: aut ars ista nulla est. uide ergo, hanc conclusionem probaturus ne sis. si dicis te mentiri, uerumq. dicis: mentiris. dicis autem te mentiri, uerumq. dicis: mentiris igitur, qui potes hanc non probare, cum probaueris eiusdem generis superiorem? Haec Chrysippea sunt, ne ab ipso quidem dissoluta. quid enim faceret huic conclusioni? si licet, licet: licet autem, licet igitur cederet scilicet. ipsa enim ratio conexi, cum concesseris superius, cogit inferius concedere: quid ergo haec ab illa conclusione differt? si mentiris, mentiris: mentiris autem, mentiris igitur, hoc negas te posse, nec approbare, nec improbare, qui igitur magis illud? strars, si ratio, si uia, si uis denique conclusionis ualet: eadem est in utroque. Sed hoc extremum eorum est: postulanti, ut excipiantur haec inexplicabilia. Tribunum aliquem, cenfeo, adcant: a me istam exceptionem numquam impetrabunt. etenim, cum ab Epicuro, qui totam dialecticam & contemnit, & irridet, non impetrent, ut uerum esse concedat, quod ita effabimur, aut uiuet cras Hermachus, aut non uiuet, cum dialectici sic statuunt,

omne, quod ita distinctum sit, quasi aut etiam, aut non, non modo uerum esse, sed etiam necessarium: uide, quam sit cautus is, quem isti tardum putant. si enim, inquit, alterutrum concessero necessarium esse: necesse erit, cras Hermachum aut uiuere, aut non uiuere: nulla autem est in natura rerum talis necessitas. cum hoc igitur dialectici pugnent, id est Antiochus, & Stoici. totamenim euerit dialecticam, nisi e contrariis distinctio, (contraria autem ea dico, cum alterum ait, alterum negat.) si talis distinctio falsa potest esse; nulla uera est. mecum uero quid habent liuim, qui ipsorum disciplinam sequor? Cum aliquid huiusmodi incidat, sic ludere Carneades solebat: Si recte conclusit, teneo: sin uiriose; minam Diogenes reddat. ab eo enim Stoico dialecticam didicerat: haec autem merces erat dialecticorum. Sequar igitur eas uias, quas didici ab Antiocho: nec reperio, quo modo iudicem, si licet, licet, uerum esse ob eam causam, quod ita didici, omne, quod ipsum ex se conexum sit, uerum esse; non iudicem, si mentiris, mentiris, eodem modo esse conexum, aut igitur hoc, & illud: aut, nisi hoc, ne illud quidem iudicabo.

EXPLANATIO

QUASI Penelope telam retexens, & prouerbialis locutio; pro, operam inanem sumere, & rursum destruere quod effeceris. Natum ex Homero, qui Odiss. lib. 2. scribit Penelopem Vlyssis uxorem, noctu retexuisse, quod interdum texuisset. APPELLANT *ἀξίωμα*: & sunt axiomata proposita disciplinarum principia demonstrabilia. Si te mentiri dicis, & sophisma ludicrum. QVOD est odiosius, & magis enim turpe est, quod percipias non intelligere, quam non intelligere, quod neque percipias. Ipsa enim ratio conexi, & Connexum a Connecto uenit, quod uerbum est notae significationis. sed Dialecticis est effectum tale, quod necessario trahit posterius, ut si dies est, sol super terras est. TRIBUNUM aliquem, & Tribuni apud Romanos erant hac potestate praediti, ut ferentibus leges consulibus, possent excipere quaedam, quae mutari, uel fanciri non deberent. Per iocum igitur dicit, adduci oportere tribunum, si concedere debeat, ut, quae molesta Dialecticis essent, excipiantur, & opportuna permittantur. AUT uiuet cras Hermachus, aut non uiuet: & Axioma Stoicorum aduersus Epicurum. MINAM Diogenes reddat. & Mina singulariter, idem apud Graecos est, quod apud Latinos libra, & pondus. Haec centum drachmas continebat, hoc est centum denarios Romanos, id erat pretium pro doctrina in Dialecticis, quod a Stoico se reposcere uelle dicebat Carneades.

CICERO

SED, ut omnes istos aculeos, & totum tortuosum genus disputandi relinquamus, ostendamusq. qui simus; iam explicata tota Carneadis sententia, Antiochi ista corrumpent uniuersa. nec uero quidquam ita dicam, ut quisquam id fingi suspicetur. a Clitomacho summa, qui usque ad senectutem cum Carneade fuit, homo & acutus, ut Poenus, & ualde studiosus, ac diligens. & quattuor eius libri sunt de sustinendis assensionibus: haec autem, quae iam dicam, sunt sumpta de primo. Duo placet esse Carneadi uisorum genera; in uno hanc diuisionem; alia uisa esse, quae percipi possint, alia, quae non possint. in altero autem, alia uisa esse probabilia, alia non probabilia: itaque, quae contra sensus, contraq. perspicuitatem dicantur, ea pertinere ad superiorem diuisionem: contra posteriorem nihil dici oportere: quare ita placet; tale uisum nullum esse, ut perceptio consequeretur; ut autem probatio, multa. etenim contra naturam esset, si probabile nihil esset. sequitur enim omnis uita ea, quam tu, Luculle, comemorabas,

euerio. itaque & sensibus probanda multa sunt. teneatur modo illud, non inesse in his quidquam tale, quale non etiam falsum, nihil ab eo differens, esse possit. sic, quidquid acciderit specie probabile; si nihil se offeret, quod sit probabilitati illi contrarium, utetur eo sapiens; ac sic omnis ratio uitae gubernabitur. etenim is quoque qui a nobis sapiens inducitur, multa sequitur probabilia, non comprehensa, neque percepta, neque assensa, sed similia ueri: quae nisi probet, omnis uita tollatur. Quid enim? conscendens nauem sapiens num comprehensum animo habet, atque perceptum, se ex sententia nauigaturum? qui potest? sed si iam ex hoc loco proficiatur Pureolos stadia triginta, proba nauigio, bono gubernatore, hac tranquillitate: probabile uideatur, se illuc uenturum esse saluum. huiusmodi igitur uisus consilia capiet & agendi, & non agendi: faciliusq. erit, ut albam niuem esse probet, quam erat Anaxagoras, qui id non modo ita esse negabat, sed sibi, quia sciret aquam nigram esse, unde illa concreta esset, albam ipsam esse ne uideri

ne uideri quidem. & quaecunque res eum sic attinget, ut sit uisum illud probabile, neque ulla re impeditum; mouebitur. non enim est e saxo sculptus, aut e robore dolatus: habet corpus: habet animum: mouetur mente: mouetur sensibus: ut ei multa uera uideantur. neque tamen habere insignem illam, & propriam percipiendi notam, eoq. sapientem non assentiri, quia possit eiusdem modi existere falsum aliquod, cuiusmodi hoc uerum. neque nos contra sensus aliter dicimus, ac Stoici, qui multa falsa esse dicunt, longeq. aliter se habere, ac sensibus uideantur. hoc autem si ita sit, ut unum modo sensibus falsum uideatur; praesto est, qui neget, rem ulla percipi posse sensibus. ita, nobis tacentibus, ex uno Epicuri capite, altero uestro, perceptio, & comprehensio tollitur. quod est caput Epicuri? si ullum sensibus uisum falsum est; nihil percipi potest. quod uestrum? sunt falsa sensus uisa. quid sequitur? ut taceam, conclusio ipsa loquitur, nihil posse percipi. Non concedo, inquit, Epicuro. Certa igitur cum illo, qui a te totus diuersus est; noli mecum, qui hoc quidem certe, falsi esse aliquid in sensibus, tibi assentior. quamquam nihil mihi tam mirum uideatur, quam ista dici ab Antiocho quidem maxime, cui erant, quae paullo ante dixi, notissima. licet enim haec quibus arbitratu suo reprehendat, quod negemus rem ulla percipi posse: certe leuior reprehensio est, quod tamen dicimus esse quaedam probabilia. non uidetur hoc satis esse nobis. ne sit: illa certe debemus effugere, quae a te uel maxime agitata sunt: nihil igitur cernis? nihil audis? nihil tibi est perspicuum? explicani paullo ante, Clitomacho anctore, quo modo ista Carneades diceret. accipe, quemadmodum ea dicantur a Clit-

tomacho in eo libro, quem ad C. Lucilium scripsit potam, cum scripsisset isdem de rebus ad L. Censorinum, eum, qui consul cum M. Manilio fuit. scripsit igitur his fere uerbis: sunt enim mihi nota, propterea quod earum ipsarum rerum, de quibus agimus, prima institutio, & quasi disciplina illo libro continetur. sed scriptum est ita; Academicis placere, esse rerum eiusmodi dissimilitudines, ut aliae probabiles uideantur, aliae contra: id autem non esse satis, cur alia percipi posse dicat, alia non posse; propterea quod multa probabilia sint, nihil autem falsi perceptum, & cognitum possit esse. itaque ait uehementer errare eos, qui dicant ab Academia sensus eripi, a quibus numquam dictum sit, aut colorem, aut saporem, aut sonum nullum esse; illud sit disputatum, non inesse in his propriam, quae nusquam alibi esset, ueri, & certi notam. Quae cum exposuisset, adiungit; dupliciter dici, assensus sustinere sapientem; uno modo, cum hoc intelligatur, omnino eum rei nulli assentiri; altero, cum se a respondendo, ut aut approbet quid, aut improbet, sustineat: ut neque neget aliquid, neque aiat: id cum ita sit; alterum placere, ut numquam assentiatur; alterum tenere, ut, sequens probabilitatem, ubicumque haec aut occurrat, aut deficiat, aut etiam, aut non, respondere possit. Hic, ut placeat eum, qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moueri tamen, & agere aliquid, reliquit eiusmodi uisa, quibus ad actionem excitemur; item ea, quae interrogati in utramque partem respondere possumus, sequentes tantummodo quod ita uisum sit, dum sine assensu. neque tamen omnia eiusmodi uisa approbat, sed ea, quae nulla re impedirentur.

EXPLANATIO

TORTUOSVM genus disputandi, & Tortuosum dicitur, quod est uarijs flexibus incuruatum, ut Tortuosus amnis, apud Liuium. Tortuosa ferula. pro Cluent. Hic intricatum, & informe genus disputandi, quod magis torqueat hominem, quam delectet, aut erudiat. ACVTVS ut Poenus, & fuit enim Clitomachus Carthaginensis patria; quem populum Romani per experientiam hoc titulo notarunt. DVO placet esse & repetitio primae quaestionis. UT autem probatio, & perceptio est alicuius rei notio ex certitudine: probatio uero cognitio ex specie tantum, aut signis. Multaq. longe aliter apparent, quam sunt. SEQUITVR enim omnis uitae & subtilius interpretatur Luculli sententiam. PROFICISCATVR Puteolos & Puteoli, ciuitas Campaniae, a Samijs condita, aquis calidis abundans: ibi hominum gratia facta est puteorum copia, ex qua fortasse ciuitati nomen est inditum. AQUAM nigram esse, & Poetarum quidam opinati sunt, aquam, si copiosior esset, atque profundior, apparere homini nigram: sed, philosopho isti ne quidem niuem albam uideri, ridet Cicero. E ROBORE dolatus: & Robur, proprie est quaedam arbor durissima: sed comparatiue, robur, animi, rerumq. omnium firmitudinem comprehendit. Ciceronem ligni speciem significare uoluisse probat locus in diuinatione: Quis robur illud cecidit, dolauit, inscripsit? Dolare, est materiam inaequalem complanare instrumento: quod inde Dolabra dicitur. QVAE a Clitomacho & ualidum enim est argumentum, quod ex aduersarij testimonio ducitur. Fuit Clitomachus ueterum Academicorum unus, familiaris Antiochi, & Philonis ex professo aduersarius. HIC, ut placeat & Recte, ut puto, & hic reposui. Hic, pro, Nec; & infra proxime, Approbat, pro Approbari. sic etiam antiquus liber. Haec Paullus pater. RELIQUIT & relinquit, legendum puto.

CICERO

HAEC si uobis non probamus, sint falsa sane, inuidiosa certe non sunt. non enim lucem eripimus; sed ea, quae uos percipi, comprehendiq., eadem nos, si modo probabilia sint, uideri dicimus. Sic igitur inducto, & constituto probabili, & eo quidem expedito, soluto, libero, nulla re implicato, uides profecto, Luculle, iacere iam illud tuum perspicuitatis patrocinium. isdem enim hic sapiens, de quo loquor, oculis, quibus

quibus iste uester, caelum, terram, mare intuebitur: iisdem sensibus reliqua, quae sub quemque sensum cadunt, sentiet. mare illud quidem nunc, Favonio nascente, purpureum uidetur: idem huic nostro uidebitur; nec tam assentietur; quia nobismet ipsis modo caeruleum uidebatur, mane flauum, quodq. nunc, quia a sole collucet, albescit, & uibrat, dissimileq. est proximo ei continenti: ut, etiam si possis rationem reddere, cur id eueniat, tamen non possis, id uerum esse, quod uidebatur oculis, defendere. Unde memoria, si nihil percipimus; (sic enim quaerebas) quod meminisse uisa, nisi comprehensa, non possumus? Quid Polyaeus, qui magnus

mathematicus fuisse dicitur? is postea quam, Epicuro assentiens, totam geometriam esse falsam credidit, num illa etiam, quae sciebat, oblitus est? atqui, falsum quod est, id percipi non potest, ut uobismet ipsis placet. si igitur memoria perceptarum, comprehensarumq. rerum est: omnia, quae quisque meminit, habet ea comprehensa, atque percepta. falsi autem comprehendi nihil potest: & omnia meminit Seyron Epicuri dogmata: uera igitur illa sunt nunc omnia. Hoc per me licet: sed tibi aut concedendum est ita esse; quod minime uis; aut memoriam mihi remittas, oportet; & facile esse ei locum, etiam si comprehensio, perceptioq. nulla sit.

EXPLANATIO

SI VOBIS non probamus, § summa sententiae conclusio. cogitat nihil amplius proferre, si nihil haecenus probatum sit. MARE illud quidem nunc, § a praesenti documento. FAVONIO § occidentali uento omnium temperatissimo, Graece Zephyrus dicitur. oritur ad uesperum, quo tempore mutari uidetur maris color, ut mane, ut item meridie: cum tamen non mutetur. AVT memoriam mihi remittas, oportet, & facile esse ei locum, § Verbum, Esse, non uideo, quo spectet. quo sequor libentius antiquum librum, in quo est, Et facias esse ei locum. sic lib. 1 v. de Fin. Argumenti ratione conclusi, caput esse faciunt ea, quae perspicua dicunt. Haec Paullus pater. Vide Scholia mea in Sallustij Iugurtham.

CICERO

QUID fiet artibus? quibus? ijs ne, quae ipsae fatentur coniectura se plus uti, quam scientia; an ijs, quae tantum id, quod uidetur, sequuntur, nec habent istam artem uestram, qua uera, & falsa diiudicent? Sed illa sunt lumina duo, quae maxime causam istam continet. primum enim negatis fieri posse, ut quisquam nulli rei assentiatur. at id quidem perspicuum est; cum Panaetius, princeps prope, meo quidem iudicio, Stoicorum, ea de re dubitare se dicat, quam omnes, praeter eum, St.ici certissimam putant, uera esse haruspicum auspicia, oracula, somnia, uaticinationes; seq. ab assensu sustineat. quod is potest facere, ut de ijs rebus, quas illi, a quibus ipse didicit, certas habuerint; cur id sapiens de reliquis rebus facere non possit? an est aliquid, quod positum uel improbare, uel approbare possit, dubitari non possit? an tu in sortitis poteris hoc, cum uoles; ille in reliquis rebus non poterit eodem modo insistere, praesertim cum possit sine assensione ipsam uerisimilitudinem non impeditam sequi? Alterum est, quod negatis actionem ullius rei posse in eo esse, qui nullam rem assensu suo comprobet. Primum enim uideri oportet, in quo sit etiam assensus. dicunt enim Stoici, sensus ipsos assensus esse: quos quoniam appetitio consequatur, actionem sequi: tolli autem omnia, si uisa tollantur. hac de re in utramque partem & dicta sunt, & scripta multa. uide superiora, sed breui res potest tota consci. Ego enim, etsi maximam actionem puto, repugnare uisis, obistere opinionibus, assensus lubricos sustinere; credoq. Clitomacho ita scribenti, Hercules quendam laborem exanilatam a Carneade, quod, ut feram, & immanem belluam, sic ex animis nostris assensionem, id est opinionem, & temeritatem extraxisset: tamen, ut ea pars assensionis relinquatur, quid impedit actionem eius, qui probabilia sequitur, nulla re impediente? Hoc, inquit, ipsum impedit, quod statuet, ne id quidem, quod probet, posse percipi. Iam istuc te quoque impedit in nauigando, in conferendo, in uxore ducenda, in

liberis procreandis, plurimisq. in rebus, in quibus nihil sequere, praeter probabile. & tamen illud usitatum, & saepe repudiatum, refers, non ut Antipater, sed, ut ais, praesens: nam Antipaterum reprehensum, quod diceret, consentaneum esse ei, qui affirmaret nihil posse comprehendi, id ipsum saltem, dicere, posse comprehendere. quod ipsi Antiocho pingue uidebatur, & sibi contrarium. non enim potest conuenienter dici, nihil comprehendere posse, si id ipsum comprehendere posse dicatur. illo modo potius putat urgendum fuisse Carneadem: cum sapientis nullum decretum esse possit, nisi comprehensum, perceptum, cognitum; ut hoc ipsum decretum, quod sapientis esset, nihil posse percipi, fatereetur esse perceptum. proinde quasi sapientis nullum aliud decretum habeat, & sine decretis uitam agere non possit. sed, ut illa habet probabilia, non percepta: sic hoc ipsum, nihil posse percipi. nam si in hoc haberet cognitionis notam, eadem uteretur in ceteris. quam quoniam non habet, utitur probabilibus: itaque non metuit, ne confundere omnia uideatur, & incerta reddere. non enim, quemadmodum, si quacstium ex eo sit, stellarum numerus par, an impar sit; item, si de officio, multisq. alijs de rebus, in quibus uersatus exercitatusq. sit, nescire se dicat. in incertis enim nihil est probabile: in quibus autem est, in his non deerit sapienti, neque quid faciat, neque quid respondeat. Ne illam quidem praetermissisti, Luculle, reprehensionem Antiochi: (nec mirum: in primis enim est nobilis) qua solebat dicere Antiochus Philonem maxime perturbatum: Cum enim sumeretur unum, esse quaedam falsa uisa; alterum, nihil ea differre a ueris: non attendere, superius illud ea re a se esse concessum, quod uideretur esse quaedam in uisis differentia: eam tolli altero, quo neget uisa a falsis uera differre: nihil tam repugnare. Id ita esset, si nos uerum omnino tolleremus, non facimus. nam tam uera, quam falsa cernimus. sed probandi species est: percipiendi signum nullum habemus.

EXPLA-

EXPLANATIO

Vide superiora. & Hoc inducendum, ut glossema, crediderim, patet, opinor, omnibus. Haec Paullus pater. HERCVLIS quendam laborem exantlatum; cōparatione, difficultatē facti ostendit. Exantlatū, perpressum, exactū, confectū. Ne illam quidem; decurrit per capita sermonis Luculli, nūc diluens, rursus asserens, quoad satis esse dictum putabit.

CICERO

AC mihi uideor nimis etiam nunc agere ieiune. cum sit enim campus, in quo possit exsultare oratio; cur eam in tantas angustias, & in Stoicorum dumeta compellimus? si enim mihi cum Peripatetico res esset, qui id percipi posse diceret, quod impressum esset et uero; neque adhiberet illam magnam accessionem, quo modo imprimi non posset a falso: cum simplici homine simpliciter agere, nec magnopere contenderem: atq. etiam, si, cum ego nihil dicerem posse comprehendere, diceret ille sapientem interdum opinari; non repugnarem, praesertim ne Carneade quidem huic loco ualde repugnant: nunc quid facere possum? quaero enim quid sit, quod comprehendere possit. respondet mihi non Aristoteles, aut Theophrastus, ne Xenocrates quidem, aut Polemo, sed nihil minor: quod est tale uerū, quale falsum esse non possit. Nihil eiusmodi inuenio. itaque in cognitione nimirum assentiar, id est opinabor. hoc mihi & Peripatetici, & uetus Academia concedit, nos negatis, Antiochus in primis: qui me ualde mouet; uel quod amaui hominem, sicut ille me; uel quod ita iudico, politissimum; & acutissimum omnium no-

strae memoria philosophorum. a quo primum quaero, quo tandem modo sit eius Academiae, cuius se esse profiteatur? ut omittam alia; haec duo, de quibus agitur, quis umquam dixit aut ueteris Academiae, aut Peripateticorum; uel id solum percipi posse, quod esset uerum tale, quale falsum esse non posset; uel sapientem nihil opinari? certe nemo. horū neutrum ante Zenonem magnopere defensum est. ego tamen utrumque uerū puo: nec dico temporis causa: sed ita plane probo. illud ferre non possum. Tu cum me incognito assentiri uetes; idq. turpissimū esse dicas, & plenissimum temeritatis; tātum tibi arroges, ut exponas disciplinam sapientiae, naturam rerum omnium euoluas, mores fingas, fines bonorum malorumq. confluas, officia describas; quam uitam ingrediar, definias; idemq. etiam disputandi, & intelligendi iudicium dicas te, & artificium traditurum; perficies, ut ego, ista innumerabilia complectens, nusquam labar? nihil opiner? quae tandē ea est disciplina, ad quam me deducas, si ab hac abstraxeris? uereor, ne subarroganter facias, si dixeris, tuam. atqui, ita dicas, necesse est. neq. uero tu solus, sed me ad suā quisq. rapiet.

EXPLANATIO

IN Stoicorum dumeta & per figuram, tractationes Stoicorum incultas, intellige: quae molestiam exhibeant studiosis sapientiae uiris. Est enim Dumetum plantarum spinosarum refertus locus, ut plurimum incultus. ILLUD ferre non possum. & Epilogus orationis, in quo reddit rationem, cur suscipere, uel potius cur susceptam pridem causam tueri debeat. & ciuilitate Lucullum recriminatur.

CICERO

AGE, resistero Peripateticis, qui sibi cum oratoribus cognationem esse, qui claros uiros, a se instructos, dicant remp. saepe rexisse: suslinnero Epicureos, tot meos familiares, tam bonos, tam inter se amantes uiros: Diodoto quid faciam Stoico? quem a puero audiui, qui mecum uiuit, tot annos, qui habitat apud me, quem & admiror, & diligo, qui ista Antiochia contemnit. Nostra, inquit, sola uera sunt, certe sola, si uera: plura enim uera discrepantia esse non possunt. utrum igitur nos impudentes, qui labi nolumus; an illi arrogantes, qui sibi persuaferint, scire se solos omnia? Non me quidem, inquit, sed sapientem dico scire. Optime: nempe ista scire, quae sunt in tua disciplina. hoc primum quale est, a non sapiente explicari sapientiam? sed discadamus a nobismet ipsis: de sapiente loquamur: de

quo, ut saepe iā dixi, omnis haec quaestio est. In tres igitur partes & a plerisque, & nobismet ipsis distributa sapientia est. primū ergo, si placet, quae de natura rerū sit quaestita, uideamus: uelut illud ante. est ne quisquam tanto inflatus errore, ut sibi se illa scire persuaferit? nō quaero rationes eas, quae ex coniectura pendent; quae disputationibus huc, & illuc trahuntur, nullā adhibent persuadendi necessitatem. geometrae prouideant, qui se profitentur non persuadere, sed cogere; & qui omnia uobis, quae describunt, probant. non quaero ex his illa initia mathematicorū, quibus non concessis, digitum progredi non possunt: punctum esse, quod magnitudinem nullam habeat; extremitatem, & quasi libramentum, in quo nulla omniao crassitudo sit; liniamentum si ne ulla latitudine carentem.

EXPLANATIO

PRIMUM ergo, & Dicit in tres partes distributam esse sapientiam, scilicet in physicam, ethicam, & politicam. De prima quaedam incipit, atque hinc libri praestantissima pars agitur. Est ne quisquam & Negat ullum hominem e philosophis esse, qui non modo certo, sed ne quidem omnia sciat. PUNCTUM esse, & Punctum dicitur, QUASI libramentum, & Attemperat: quia libramentum alias aequamētum, est rei materialis. Aquarum libramentum legitur apud Plinium. LINIAMENTUM sine ulla latitudine carentem & Apparet, subesse mendum. Massici liber, Lineamentum, cetera

D ra

ra ut in impressis. mihi sic placeret, Lineam autem sine ulla latitudine curreotem. punctum enim, & linea, mathematicorum initia sunt. Haec Paullus pater.

C I C E R O

HAEC cum uera esse concessero: si adigam iusurandum, sapientem ne prius, quam Archimedes, eo inspectante, rationes omnes descripserit eas, quibus efficitur, multis partibus solem maiorem esse, quam terram, iuraturum putas? si fecerit; solem ipsum, quem deum censet esse, contempserit. quod si geometricis rationibus non est crediturus, quae uim afferunt in docendo, uos ipsi ut dicitis: nae ille longe aberit, ut argumentis credat philosophorum; aut, si est crediturus, quorum potissimum? omnia physicorum licet explicare: sed longum est: quaero tamen, quem sequatur, finge aliquem nunc fieri sapientem, non dum esse: qua potissimum sententia melius eliget disciplinam? et si, quamcumque eliget, insipiens eliget. sed sit ingenio diuino: quem unum et physicis potissimum probabit? nec enim plus uno poterit. non persequor quaestiones infinitas: tantum de principijs rerum, et quibus omnia constant, uideamus quem probet. est enim inter magnos homines summa dissensio. Princeps Thales, unus e septem, cui sex re

liquos consensisse primos ferunt, ex aqua dixit constare omnia. at hoc Anaximandro, populari, & sodali suo, non persuasit. is enim infinitatem naturae dixit esse, e qua omnia gignerentur. post eius auditor Anaximenes infinitum aëra, sed ea, quae ex eo orirentur, definit; gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex his omnia. Anaxagoras, materiam infinitam, sed eas particulas similes inter se minutas; eas primum confusas, postea in ordinem adductas mente diuina. Xenophanes, paullo etiã antiquior, unum esse omnia, neque id esse mutabile, & id esse deum, neque natum umquam, & sempiternum, conglobata figura. Parmenides, ignem, qui moueat terram, quae ab eo formetur. Leucippus, plenum, & inane. Democritus huic in hoc similis, uberior in ceteris. Empedocles, haec peruulgata, & nota quattuor. Heraclitus, ignem. Melissus, hoc, quod esset infinitum, & immutabile, & fuisse semper, & fore. Plato ex materia in se omnia recipiente mundum esse factum censet a deo sempiternum.

E X P L A N A T I O

AD I C T I A M iusurandum, & Adigere iusurandum, potius dicitur, quam Adicere: ut apud Caesarem lib. v. 11. Omnibus ad iusurandum adactis. Sine praepositione autem ea ratione dicebatur, quomodo Adigere arbitrum; pro, adigere ad arbitrum. qua figura Cicero usus est lib. 111. de off. & in oratione pro Q. Roscio. Reposui igitur Adigam. Atque huius generis uicium ita uideo manasse, ut ad multos praeterea uterum libros accesserit. Haec Paullus pater. Prius, quam Archimedes, & Syracusanus, nobilis geometra, qui tormentis militaribus ex arte excogitatis Marcellum Punico bello secundo, ne Syracusas caperet, diu detinuit. Hic, descriptionibus quibusdã, probare uoluit, solem esse multo maiorem, imo multis partibus ipsa terra. sed Cicero, Putas, inquit, iuraturum id sapientem? Quasi diceret, Certa haec non sunt. Uim afferunt & uolentiam scilicet ad consensionem. Nec enim plus uno poterit. & septem ferme citantur sapientes, Thales Milesius, Pittacus Mitylœnaeus, Solon Atheniensis, Chilo Lacedaemœnius, Periander Corinthius, Cleobolus Lyndius, Bias Priœnaeus. Dicitur tunc sapientes, quod nullus ex his se putarit sapere. Vni tantum Thalesi quasi sapientissimo consenserunt reliqui. Consensisse primos? Fortasse, Concessisse primos. Nã Laertius auctor est, cum Delphicus Apollo Milesijs respondisset, eum tripodem, quem piscatores iactu retis inuenissent, eius esse debere, qui ceteris sapientia excelleret. Thalesi esse datum. ex quo apparet, sex reliquos ei primas concessisse. Haec Paullus pater. Ex aqua dixit constare & Dogmatum Thalesis hoc celebre: Aquam esse matrem elementorum mundi. At hoc Anaximandro, & Milezio. Anaximenes, & Colophonius. Vixit sub Hesiodi tempora Vnum esse omnia, sed quid illud Vnum? perinde dicit, ac nihil, cum nihil exprimit. Parmenides & Eleas Leucippus, & Milesius. Democritus, & item Milesius, cui placuit in numerabiles mundos esse. Empedocles, & Agragantinus Terram, Aquam, Aërem, Ignem omnia cōficere dixit. Heraclitus, & Ephesus. Melissus, & Samius. Plato, & Atheniensis: Dixit factum a Deo mundum & ex materia, quae potuerit fingi, & potuerit recipere formam hanc, uel aliam disponente Deo. Materiam autem hanc nos nihilum, aut nihil dicimus, manente tamen quodam obiecto.

C I C E R O

PYTHAGOREI ex numeris, & mathematicorum initijs proficisci uolunt omnia. Ex his eliget uester sapiens unum aliquem, credo, quem sequatur. ceteri, tot uiri & tanti, repudiati ab eo, condemnatiq. discedent. quamcumque uero sententiam probauerit, eam sic animo comprehensam habebit, ut ea, quae sensibus nec magis approbabit, nunc lucere, quam, quoniam Stoicus, hunc mundum esse sapientem, habere mentem, quae & se, & ipsam fabricata sit, & omnia moderetur, moueat, regat. Erit persuasum etiã, solem, lunam, stellas omnes, terram, mare, deos esse; quod quaedam animalis intelligentia per omnia ea permeet, & transeat: fore tamen aliquando, ut omnis hic mundus ardore desflagret.

Sunt ista uera: (uides enim, iam me sateri, aliquid esse ueri) cōprehendi ea tamen, & percipi nego. cum enim tuus ille Stoicus sapiens syllabatim ista didicerit; ueniet fluxum orationis aureum fundes Aristoteles, qui illum desipere dicat: neque enim ortum unquam mundum; quod nulla fuerit, nouo consilio imito, tam praeclari operis inceptio; & ita cum esse undiq. aptum, ut nulla uis tantos queat motus mutationeq. moliri, nulla senectus diuturnitate temporis existere, ut hic ornatus unquam dilapsus occidat. Tibi hoc repudiare, illud autē superius, sicut caput & famam tuam, defendere necesse erit. mihi ne ut dubitem quidē relinquatur? Vt cōmittam leuitatem temere assentientium; quanti libertas ista aestimanda est, non mihi necesse

esse esse, quod tibi est? cur deus, omnia nostri causa uiperarumque fecerit? cur mortifera tam multa per
cum faceret, (sic enim uulsi) tantam uim natricum, niciofa terra, mariq. disperferit?

EXPLANATIO

PYTHAGOREI ex numeris, & De rerum naturis, ex Mathematicis philosophatus est Pythagoras, & qui eius doctrinis maxime floruerunt, scilicet Archita Tarentinus, Alemaeon Crotoniates, Hippasus Metapontinus, & Philolaus crotoniata. Vocantur autem Mathematicae artes Arithmetica, Geometria, & Astrologia. HABERE mentem, & Stoici, Mentem, quam etiam appellabant rem rerum, ex seipsa ortam dicunt, & fabricatam esse mundum, omnia moderari, solem, stellas, terram pertransire, quo moueantur, coq. Deum illam, istaque cuncta simul dici. SYLLABATIM ista didicerit; & Dixerit A. Lapp. quasi enim respondent, Stoicum syllabatim dicere, Aristotelem flumen orationis fundere. NEQUE enim ortum, & occurrit auctoritate Aristotelis, qui, quantum externa ratione consequi potuit, de mundo differuit. Torquetur tamen circa quendam intellectum, quem supra res omnes extrinsecus remanere dicit. TAM uim natricum, & Natrix utroque genere, serpentis est genus in aqua nando. (spargens uenenum Hinc Lucanus inquit, Et natrix uiolator aquae. Est & Natrix apud Plinium herba, quae uirus hirci in radice uulsa redolet, lib. xxvii. cap. xii.

CICERO

NEGATIS haec tam polite, tamq. subtiliter effici potuisse sine diuina aliqua sollertia, cuius quid nos maiestatem deducitis usque ad apium, formicarumque perfectionem: ut etiam inter deos Myrmecides aliquis, minorum opusculorum fabricator, fuisse uideatur. Negas sine deo posse quidquam. Ecce tibi e transuerso Lampascenus Strato, qui det isti deo immunitatem, magni quidem muneris: sed, cum sacerdotes deorum uacationem habeant; quanto est aequius habere ipsos deos? Negat opera deorum se uti ad fabricandum mundum: quaeque sint, docet omnia esse effecta natura, nec ut ille, qui asperis, & leuibus, & hamatis, uncinatisq. corpusculis concreta haec esse dicat, interiecto inani somnia censet haec esse Democriti, non docentis, sed optantis. ipse autem, singulas mundi partes persequens, quidquid aut sit, aut fiat, naturalibus fieri, aut factum esse docet ponderibus, & motibus. sic ille & deum opere magno liberat, & me timore, quis enim potest, cum existimet a deo se curari, non & dies, & noctes diuini numen horrere, & si quid aduersi acciderit, (quod cui non accidit?) extimescere, ne id iure euenierit? Nec Stratonem tamen assentior: neque uero tibi. modo hoc, modo illud probabilius uidetur. latent ista omnia, Luculle, crassis oculis, & circumfusa tenebris; ut nulla acies humani ingenij tanta sit, quae penetrare in caelum, terram intrare possit. corpora nostra non nouimus: qui sint situs partium, quae uim quaeque pars habeat, ignoramus. itaque medici ipsi, quorum intererat ea nosse, aperuerunt, ut ea uiderent. nec eo tamen aiunt empiricis notiora esse illa, quia possit fieri, ut patefacta, & detecta mutantur. sed ecquid nos eo

dem modo rerum naturas perscribere, aperire, diuidere possumus, ut uideamus, terrae ne penitus defixa sit, & quasi radicibus suis haereat, an media pendeat? Habita ri aut Xenophanes in luna, eamque esse terram multarum urbium, & montium, portenta uidentur. sed tamen neque ille, qui dixit, iurare posset, ita se rem habere; neque ego. Non ne etiam dicitis, esse e regione nobis, e contraria parte terrae, qui aduersis uestigijs stent contra nostra uestigia, quos Antipodas uocatis? cur mihi magis succensetis, qui ista non aspernor, quam eis, qui cum audimur, desipere nos arbitrantur? Nicetas Syracusius, ut ait Theophrastus, caelum, solem, lunam, stellas, supra deniq. omnia stare censet, neque, praeter terram, rem ullam in mundo moueri: quae cum circum axem se summa celeritate conuertat, & torqueat, eadem effici omnia, quae, si stante terra caelum moueretur. atque hoc etiam Platonem in Timaeo dicere quidam arbitrantur, sed paulo obscurius. Quid tu, Epicure? loquere. putas solem esse tantulum? ego ne uobis quidem tantum. sed & uos ab illo irridemini: & ipsi illum uicissim eluditis. liber igitur a tali irristione Socrates, liber Aristoteles, qui nihil istorum sciri putat posse. Sed redeo ad animam, & corpus. Satis ne tandem ea nota sunt nobis, quae nec uorum natura sit, quae uenarum? tenemus ne, quid animus sit? ubi sit? denique, sit ne, aut, ut Dicaearcho uisum est, ne sit quidem ullus? si est, tres ne partes habeat, ut Platoni placuit, rationis, irae, cupiditatis, an simplex, unusq. sit? si simplex; utrum sit ignis, an anima, an sanguis? an, ut Xenocrates, mens nullo corpore? quod, intelligi, quale sit, uix potest: & quidquid est, mortale sit, an aeternum? nam utraque in parte multa dicuntur.

EXPLANATIO

VT etiam inter deos Myrmecides aliquis, & Fictionem est ex formicarum uocabulo, quasi formicatus, quo ludit ab artifice minuto, ad praesentem causam. LAMPASCENVS Strato, & Philadelphi magister, & Theophrasti successores. QVI det isti deo immunitatem, & Auctor est Diuus Augustinus, Stratonem Peripateticum fecisse Deum sine fine animo: quemadmodum Plato Deum sine corpore. SED, cum sacerdotes deorum & Arguit a minore. OMNIA esse effecta natura, & quae tandem illa natura? stultum est id ponere quod ignores, & nominare quod nescias. HAMATIS, uncinatisque & quia res unco incuruae cohaerent facilius. QVIS enim potest, & nobis haec, qui Christiani sumus, animo perpendenda: cum & ethnici non spreuerint: nullum scilicet hominem caelestia cogitationibus penetrare posse. EMPIRICIS notiora & experientia utentibus, NICETAS Syracusius, & Hicetas, legendum putat Octavianus Ferrarius, singularis & doctrinae, & probitatis homo, ex Diogene in Philolai Crotoniensis uita, qui ait, Hicetam Syracusium primum sensisse, terram in orbem circumferri, Plutarchus quoque. li. III. nepi 104

ἀριστεύων τοῖς φιλοσόφοις, οὐδέτιν, nominat; sed mendose, priore nominis syllaba, per errorem librarij, mendose scripta. Eusebius lib. xv. Ἐπιτομὴ τῆς ἀποστολικῆς παρασκευῆς, Plutarchi locum fere totū mutuans, λέγει τὸν δίδιτ. qui est emendandus. Potest autem dici & Hicetas, quo modo apud Diogenem; &, Hicetes, quo modo apud Plutarchum. ex Doricae linguae usu.

C I C E R O

HORVM aliquid uestro sapienti certum uidetur: nostro, ne quid maxime quidem probabile sit, occurrat: ita sunt in plerisque contrariarum rationum paria momenta. sin agis uerecundius, & me accusas, non quod tuis rationibus non assentiar, sed quod nullis: uincam animum, cuiq. assentiar deligam: quem potissimū? quem? Democritum. semper enim, ut scitis, studiosus nobilitatis fui. urgebor iam omnium uestrum conuicio. Tu ne aut inane quidquam putes esse, cum ita completa, & conferta sint omnia, ut &, quod mouebitur corporum, cedat, & qua quidque cesserit, aliud illico subsequatur; aut atomos ullas, e quibus quidquid efficiatur, illarum sit dissimillimum? aut sine aliqua mente rem ullam effici posse praeclaram? &, cum in uno mundo ornatus hic tam sit mirabilis; innumerabiles, supra, infra, dextra; sinistra, ante, post, alios dissimiles, alios eiusdem modi mundos esse? &, ut nos nunc sumus ad Baulos, Puroloq. uidemus, sic innumerabiles paribus in locis esse, eisdem nominibus, honoribus, rebus gestis, ingenijs, formis, aetatibus, eisdem de rebus disputantes? &, si nunc, aut si etiam dormientes aliquid animo uidere uideamur, imagines extrinsecus in animos nostros per corpus irrumperere? tu uero ne ista adsciueris, ne ue fueris commenticijs rebus assensus. nihil sentire, est melius, quam tam praua sentire. Non ergo id agitur, ut aliquid assensu meo comprobem. quae tu, uide, ne impudenter etiam postules, non solum arroganter: praesertim cum ista tua mihi ne probabilia quidem uideantur. nec enim diuinationem, quam probatis, ullam esse arbitror; fatumq. illud etiam, quo omnia contineri dicitis, contemno, ne exaedificatum quidem hunc mundum diuino consilio existimo. atque haud scio, an ita sit. Sed, cur ra-
pior in inuidiam? licet ne per nos nescire, quod nescio? an Stoicis ipsis inter se disceptare, mihi cum ijs non licebit? Zenoni, & reliquis fere Stoicis aether uidetur summus deus, mente praeditus, qua omnia regantur. Cleanthes, qui quasi maiorum est gentium Stoicus, Zenonis auditor, solem dominari, & rerum potiri putat. itaque cogimur, dissensione sapientum, dominum nostrū ignorare; quippe qui nesciamus, soli, an aetheri seruiamus. Solis autem magnitudo (ipse enim hic radiatus me intueri uidetur) admonet, ut crebro faciam mentionem sui. Vos uero huius magnitudinem, quasi decempe-
da, hinc enim me, quasi malis architectis, mensurae uestrae nego hoc, permensi, referitis. ergo credere dubium est, uter nostrum sit, leuiter ut dicam, uerecundior?

EXPLANATIO

Hic radiatus & radijs ornatus: participium Radio. Radiata rota apud Varronem legitur, apud Plinium, Herbae capitulum, stellae modo radiatum. Vos uero huius magnitudinem &c. & confusus locus, & corruptus: qui, ordine uerborum mutato, & leui correctione adhibita, restitui fortasse posset: quo ex ordine, & correctione locus recitetur: ut studiosi saltem hanc mihi gratiam habeant, quod, quidquid fenerim, libere dixerim. Legerem igitur sic. Vos uero huius magnitudinem, quasi decempe-
da, hinc enim me, quasi malis architectis, mensurae uestrae nego credere. dubium est, uter nostrum sit, leuiter ut dicam, uerecundior? Hanc coniecturam etsi ualde probem, tamen meum illud teneo, ut fin e scriptis libris nihil affirmem. Haec Paullus pater.

C I C E R O

NEQVE tamen istas quaestiones physicorum ex-terminandas puto. est enim animorum, ingeniorumq. naturale quoddam quasi pabulum consideratio, contemplatioq. naturae. erigimur: elatiores fieri uidemur: humana despiciamus; cogitantesq. supera, atque caelestia, haec nostra, ut exigua, & minima, contemnimus: indagatio ipsa rerum tum maximarum, tum etiam occultissimarum, habet oblectationem. si uero aliquid occurreret, quod uerisimile uideatur humanissima completur animus uoluptate. Quaeret igitur haec & uester sapiens, & hic noster; sed uester, ut assentiat, credat, affirmet; noster, ut uereatur temere opinari; praecclareq. agi secum putet, si in eiusmodi rebus, uerisimile quod sit, inuenerit. Veniamus nunc ad bonorum, malorumq. notionem. sed paullulum ante dicendum est. Non mihi uidentur considerare, cum physica ista ualde affirmant, earum etiam rerum auctoritatem, si quae il-
lustriores uideantur, amittere. non enim magis assentiuntur, neque approbant, lucere nunc, quam, cum cornix cecinerit, tum aliquid eam aut iubere, aut uetiare; nec magis affirmabunt signum illud, si erunt mensi, sex pedum esse, quam solem, quem metiri non possunt, plus quam duo de uiginti partibus maiorem esse, quam terram. ex quo illa conclusio nascitur: si, sol quantum sit, percipi non potest: qui ceteras res eodem modo, quo magnitudinem solis, approbat, is eas res non percipit: magnitudo autem solis percipi non potest: qui igitur id approbat, quasi percipiat; nullam rem percipit. Responderim posse percipi, quantum sol sit: non repugnabo, dummodo eodem pacto cetera percipi, comprehendiq. dicant. nec enim possunt dicere, aliud alio magis, minus ue, comprehendendi: quoniam omnium rerum una est definitio comprehendendi. Sed, quod coeperam, quid habemus
in

in rebus bonis, & malis explorati? nempe fines constituendi sunt, ad quos & bonorum, & malorum summa referatur. qua de re est igitur inter summos viros maior dissensio? & omitto illa, quae relicta iam videntur, & Herillum, qui in cognitione, & scientia summum bonum ponit. qui cum Zenonis auditor esset; uides, quantum ab eo dissenserit, & quam non multum a Platone Megarici: quorum suis nobis disciplina: cuius, ut scriptum uideo, princeps Xenophanes, quem modo nominavi: deinde eum secuti Parmenides, & Zeno: itaque ab his Eleatici philosophi nominabantur: post Euclides, Socratis discipulus, Megareus: a quo idem illi Megarici dicti; qui id bonum solum esse dicebant, quod esset unum, & simile, & idem, & semper. hi quoque multa a Platone, a Mendemo autem, quod is Eretrias fuit, Eretriaci appellati: quorum omne bonum in mente positum, & mentis acie, qua uerum cerneretur. illis similia, sed opinor, explicata uberius, & ornatius. hos si contemnimus, atque abiectos putamus; illos certe minus despicere debemus, Aristonem; qui cum Zenonis fuisset auditor, re probauit illa, quae ille uerbis, nihil esse bonum, nisi uirtutem; neque malum, nisi quod uirtuti esset contrarium: in medijs ea momenta, quae Zeno uoluit, nulla esse censuit. huic summum bonum est, in his rebus neutram in partem moueri: quae ἀδιαφορία ab ipso dicitur. Pyrrho autem, ea ne sentire quidem sapientem, quae ἀδιάφορα nominatur. Has igitur tot sententias omittamus: haec uideamus, quae nunc diu, multumque defensa sunt. Alij uoluptatem finem esse uoluerunt. quorum princeps Aristippus, qui Socratem audierat; unde Cyrenaici: post Epicurus, cuius est disciplina nunc notior, neque tamen cum Cyrenaicis de ipsa uoluptate consentiens. Voluptatem autem, & honesta-

tem fines esse, Callipho censuit: uacare omni molestia. Hieronymus: hoc idem cum honestate, Diodorus. ambo hi Peripatetici. Honestè autem uiuere, fruentem rebus ijs, quas primas homini natura conciliet, & uetus Academia censuit, ut iudicant scripta Polemonis, quem Antiochus probat maxime: & Aristoteles, eiusque amici nunc proxime uidentur accedere. Introducere etiam Carneades, non quo probaret, sed ut opponeret Stoicis, summum bonum esse, frui ijs rebus, quas primas natura conciliauisset, honestum autem, quod dicitur a conciliatione naturae, Zeno statuit finem esse bonorum, qui inuentor, & princeps Stoicorum fuit. Iam illud perspicuum est, omnibus finibus ijs bonorum, quos exposui, malorum fines esse contrarios. ad uos nunc refero, quem sequar. modo ne quis illud tam ineruditum, absurdumque respondeat; quemlibet, modo aliquem. nihil potest dici inconsideratius. cupio sequi Stoicos: licet ne? omitto, per ipsum Aristotelem, meo iudicio in philosophia prope singularem: per ipsam Antiochum, qui appellabatur Academicus, erat quidem, si perpauca mutauisset, germanissimus Stoicus. erit igitur res iam in discrimine. nam aut Stoicus constituatur sapiens, aut ueteris Academiae. utrumque non potest. est enim inter eos non de terminis, sed de tota possessione contentio. nam omnis ratio uitae definitione summi boni continetur: de qua qui dissident, de omni ratione uitae dissident. non potest igitur uterque sapiens esse, quoniam tantopere dissentiuunt, sed alter. si Polemoneus: peccat Stoicus, rei falsae assentiens. uos quidem nihil dicitis a sapienti tam alienum esse. sin uera sunt Zenonis: eadem in ueteres Academicos Peripateticos dicenda. hic igitur, neutri assentiens. si numquam, uter est prudentior?

EXPLANATIO

NEQVE tamen grauissimae rationes, cur non exterminandae sint huiusmodi Physicorum quaestiones. MALORVMQ. notionem. § alibi dixit, fines bonorum, & malorum, similiter, ut hoc in loco, probans omnes philosophos esse sibi in sententijs contrarios. HERILLVM, § Carthagine natum, ut ait Lucetius. Hic in ueri cognitione summum bonum constituit. Hos si contemnimus, atque abiectos putamus; § Ex antiquo libro, Atque, pro Etiam, reposui. utrum rectius, facile omnes intelligunt. Haec Paullus pater. QVAE ἀδιαφορία § Latine, indifferentia. PYRRHO § Eliensis philosophus. QVAE ἀδιάφορα § id est, affectuum immobilitas. CYRENAICI § fuit enim Aristippus philosophus Cyrenensis patria. HONESTE autē uiuere. § contento ijs, quae nascenti natura tradiderit, etiā honeste uiuere conuenit. Et Aristoteles, § quamquam non Academicus. Hic igitur, neutri assentiens. si numquam, uter est prudentior? § Sensum non uideo, neque uidet quisquam, ut opinor, tam obscuro in loco. obscuritatis autem causa deprauatio est; quam iudicio meo tollet, qui ita leget. Hic igitur neutri assentiens. sin utrique, uter est prudentior? quorum uerborum non absurda sententia est: dicit enim hoc: In hac controuersia neutri assentiens, id est, neque Stoicum, neque Academicum dicetis esse sapientem. sin utrumque, uter est prudentior? Assentiens, autem refero ad illud supra positum, Ad uos nunc refero. Vtrique, uidetur esse necessarium propter insequens uerbum, Vter. Sed haec, qui & acumine, & iudicio praestant, diiudicabunt, Haec Paullus pater.

CICERO

QUID, cum ipse Antiochus dissentit quibusdam in rebus ab ijs, quos amat, Stoicis; non ne iudicet, non posse illa probabilia esse sapienti: placet, Stoicis, omnia peccata esse paria: at hoc Antiocho uehementissime displicet. liceat tandem mihi considerare, utram sententiam sequar. praecide, inquit: Statue aliquando quidlibet. quid? dicuntur quidem, & acuta

mibi uidentur in utramque partem, & paria. non ne caueā, ne scelus faciā? scelus enim dicebas esse, Lucullo, dogma prodere. contineo igitur me, ne incognito assentiar: quod mihi tecum est dogma commune. Ecce multo maior etiam dissensio. Zeno in una uirtute positam beatam uitam putat. quid Antiochus? etiam, inquit, beatam. sed non beatissimam. deus ille, qui nihil censuit deesse uirtuti:

uirtuti: homuncio hic, qui multa putat, praeter uirtutē, homini partim cara esse, partim etiam necessaria. sed ille, uereor, ne uirtuti plus tribuat, quam natura patitur, praesertim Theopraſto multa diſerte, copioſeq. dicente: & hic, metuo, ne uix ſibi conſlet: qui cum dicat eſſe quaedam & corporis, & fortunae mala, tamen eum, qui in his omnibus ſit, beatum fore cenſet, ſi ſa-

piens ſit. Diſtrahor. tum hoc mihi probabilis, tum illud uidetur: & tamen, niſi alterutrum ſit, uirtutem iacere plane puto. Verum in his diſcrepant: quid illa, in quibus conſentiunt? num pro ueris probare poſſumus? ſapientis animum numquam neque cupiditate moueri, neque laetitiam efferri.

EXPLANATIO

NON ne indicat, non poſſe illa probabilia eſſe ſapientis? & offendebar antea, cum legerem, illa probanda. Suſtuli mendum ex antiquo libro. Haec Paullus pater.

CICERO

AGE, haec probabilia ſane ſint: num etiam illa? numquam timere, numquam dolere. ſapientis uel non timeat? nec, ſi patria deleatur, non doleat? ſatis durum; ſed Zenoni neceſſarium; cui, praeter honeſtum, nihil eſt in bonis; tibi uero, Antioche, minime; cui, praeter honeſtatem, multa bona, praeter turpitudinem, multa mala uidentur: quae & uenientia metuat ſapientis, neceſſe eſt, & ueniſſe doleat. Sed quaero, quando iſta fuerint ab Academia uetere decreta, ut animum ſapientis commoueri, & conturbari negarent? mediocritates illi probant, & in omni permotione naturalem uolebant eſſe quendam modum. legimus omnes Crantoris, ueteris Academici, de luſtu eſt enim non magnus, uerum aureolus, & ut Tuberoni Panaetius praecipit, ad uerbum ediscendus libellus. Atque illi quidem etiam utiliter a natura dicebant permotiones iſtas animis noſtris datas, metum cauendi cauſa, miſericordiam, aegritudinemq. clementiae: ipſam iracundiam fortitudinis quaſi

cotem eſſe dicebant, recte, ſecus ne, alias uiderimus: atre citas quidem iſta tua quo modo in ueterem Academiam irruerit, neſcio. illa uero ferre non poſſum: non quod mihi diſpliceant: ſunt enim Socratica pleraque: mirabilia Stoicorum, quae παράδοξα nominantur: ſed, ubi Xenocrates, ubi Ariſtoteles iſta tetigit? hos enim quaſi eoſdem eſſe uultis. illi umquam dicerent, ſapientes ſolos reges? ſolos diuites? ſolos formoſos? omnia, quae ubique eſſent, ſapientis eſſe? neminem conſulem, praetorem, imperatorem, neſcio an ne quinqueuirum quidem quemquam, niſi ſapientem? poſtremo, ſolum ciuem? ſolum liberum? inſipientes omnes, peregrinos, exſules, ſeruos, furioſos? deniq. ſcripta Lycurgi, Solonis, duodecim tabulas noſtras, nō eſſe leges? ne urbes denique, aut ciuitates, niſi quae eſſent ſapientium? Haec tibi, Luculle, ſi eſſe aſſenſus Antiocho, familiari tuo, tam ſunt defendenda, quam moenia: mihi autem bono modo, tantum, quantum uidebitur.

EXPLANATIO

NEC, ſi patria deleatur, non doleat? Quo diligentius hoc mente pertracto, eo illuſtrius, uel Nec, uel Non, abundare cerno. mutare tamen, contra ueteris libri teſtimonium, non audeo. Haec Paulus pater. CRANTORIS, ueteris Academici, de luſtu. Quo Crantor philoſophus Soleniſ, & auditor Xenocratis, de luſtu libellum edidit, ut ſcripſit Laertius: quem etiam Horatius alicubi commendat a doctrina utilis, & honeſti. QVAE παράδοξα? Paradoxum Latine quidem inopinatum dixeris, quia praeter omnium opinionem aliqua adminiſtrabilis poſitio ſtatuitur. Ne urbes denique, & Moneo lectorem, ne quid mutet diſſentientibus antiquis libris: meam opinionem ponderari diligenter cupio. mihi rectius uidetur, Ne urbes quidem, hoc ſi aliis item uidebitur, retinebo ſententiam meam; ſi minus, abietiam non inuitus. Haec Paullus pater.

CICERO

LEGI apud Clitomachum, cum Carneades, & Stoicus Diogenes ad ſenatum in Capitolio ſtarent, Albinum, qui tū P. Scipione, & M. Marcello eos praetor eſſet, eum, qui cum auo tuo, Luculle, conſul fuit, ſane doctum hominem, ut indicat ipſius hiſtoria ſcripta Graece, iocantem dixiſſe Carneadi: Ego tibi, Carneade, praetor eſſe non uideor, quia ſapientis non ſum: nec haec urbs, nec in ea ciuitas? Tum ille: Huic Stoico non uideris. Ariſtoteles, aut Xenocrates, quos Antiochus ſequi uolebat, non dubitaſſet, quin & praetor ille eſſet, & Roma urbs, & eam ciuitas incoheret. Sed ille noſter eſt

plane, ut ſupra dixi, Stoicus, per pauca balbutiens. uos autem mihi ueremini, ne labar ad opinionem, & aliquid adſciſcam, & comprobem incognitū: quod minime uultis. quid conſilij datis? Teſtatur ſaepe Chryſippus, tres ſolas eſſe ſententias, quae defendi poſſint de finibus bonorum; circūcidit, & amputat multitudinem: aut n. honeſtatem eſſe finem, aut uoluptatem, aut utrumque: nam, qui dicant ſummum bonum id eſſe, ſi uacemus omni moleſtia; eos inuidioſum nomen uoluptatis fugere, ſed in uicinitate uerſari: quod facere eos etiam, qui illud idem cum honeſtate coniungerent: nec multo ſecus

eos,

eds, qui ad honestatem prima naturae commoda adiungerent. ita tres reliquit sententias, quas putet probabiliter posse defendi. Sit sane ita: quoniam a Polemonis, & Peripateticorum, & Antiochi finibus non facile diuellor: neque quidquam habeo adhuc probabilius. uerum tamē uideo, quam suauiter uoluptas sensibus nostris blandiatur. labor, ut assentiar Epicuro, aut Aristippo. reuocat uirtus, uel potius reprehendit manu: pecudum illos motus esse dicit, hominem iungit deo. possum esse medius: ut, quoniam Aristippus, quasi animū nullum habeamus, corpus solum tuetur, Zeno, quasi corporis simus expertes, animum solum complectitur; ut Calliphontem sequar: cuius quidem sententiam Carneades ita studiose defendebat, ut eam probare etiam uideretur: quamquam Clitomachus affirmabat, numquam se intelligere potuisse, quid Carneadi probaretur. sed, si ipsum finem uelim sequi; non ne ipsa seueritas, & grauis, & recta ratio mihi obuersetur? tu, cum honestas in uoluptate contemnenda consistat, honestatem cum uoluptate, tamquam hominem cum bellua, copulabis? unum igitur par, quod depugnet, reliquū est, uoluptas cum honestate. de quo Chrysippo fuit, quantum ego

sentio, non magna contentio. alterum si sequare, multaruunt, & maxime communitas cum hominum genere, caritas, amicitia, iustitia, reliquae uirtutes: quarum esse nulla potest, nisi erit gratuita. nam, quae uoluptate, quasi mercede aliqua, ad officium impellitur, ea non est uirtus, sed fallax imitatio, simulatioq. uirtutis. Audi contra illos, qui nomen honestatis a se ne intelligi quidem dicant: nisi forte, quod gloriosum sit in uulgus, id honestum uelimus dicere: fontem omnium bonorum in corpore esse: hanc normam, hanc regulam, hanc praescriptionem esse naturae: a qua qui aberrauisset, eum numquā, quid in uita sequatur, habiturum. Nihil igitur me putabis, haec, & alia innumerabilia cum audiam, moueri? tam moueor, quam tu, Luculle; neque me minus hominem, quam te, putaueris. tātum interest, quod tu, cum es commotus, acquiescis, assentiris; approbas; uerum illud, certum, comprehensum, perceptum, ratū, firmum, fixum fuisse uis; deq. eo nulla ratione neque pelli, neque moueri potes: ego nihil eiusmodi esse arbitror, cui si assensus sim, non assentiar saepe falso; quoniam uera a falsis nullo discrimine separantur, praesertim cum iudicia ista dialecticae nulla sint.

EXPLANATIO

AD senatum in Capitolio starent, & Ad pro Ante. sic pro Comoedo Eius, inquit, testis fides ad iudicem infirmabitur. & Suet. Eum ad pedes stare passus. Nec in ea ciuitas? & ciuitas quasi ciuium unitas, partem pro toto posuit, per synecdochem. BALBUTIENS. & perpauca in rebus non plane Stoicus, sed obscurae sententiae, ut plana nō sunt quae balbutientes pronunciant. LABOR, ut assentiar Epicuro, & Vulgati libri Laboro, omnes habebant. quod uerbum ut deprauatum esse crederem, fecit ad, quod sequitur: Reuocat uirtus, uel potius reprehendit manu. nam sine dubio, Reuocat, & Reprehendit manu, quippiā requirunt, quod in translatione respondeat; quale uidetur esse uerbum, Labor: quod ego, & metaphorā, & sensum secutus, repofui, pro Laboro. Haec Paullus pater. VT Calliphontem sequar: & Abundare, VT, qui totum ambitum uerborum attendet, statim intelligit. &, ut dicam quod sentio, suspirium ita scripsisse Ciceronem, rem potius, quam uerba spectantem, idem enim alibi quoque uitiū deprehendit, ut lib. II. de fin. Ne illud quidem est consentaneum, ut, si, cum tria genera bonorum sint, quae sententia est Peripateticorum, eo beator quisque sit, quo sit corporis, aut externis bonis plenior, ut hoc idem approbādum sit nobis. Et lib. I. ep. I. ad Q. fratrem. Ut te ante compares. cum iam dixit: ut si hoc plane &c. Haec Paullus pater. VNUM igitur par, & scilicet honestas, cum uoluptate. sic in orat. uocat Aeschinem, atque Demosthenem nobilissimum par Oratorum.

CICERO

VENIO enim iā ad tertiā partē philosophiae. Aliud iudiciū Protagorae est, qui putet id cuiq. uerū esse, quod cuiq. uideatur: aliud Cyrenaicorū, qui, praeter per motiones intimas, nihil putat esse iudiciū: aliud Epicuri, qui omne iudicium in sensibus, & in rerum notitijs, & in uoluptate consistit. Plato autem omne iudicium ueritatis, ueritatemq. ipsam, abduclam ab opinionibus, & a sensibus, cogitationis ipsius, & mentis esse uoluit. Nū quid horum probat noster Antiochus? ille uero ne maiorum quidem suorum. ubi enim aut Xenocratem sequitur, cuius libri sunt de ratione loquendi multi, & multum probati; aut ipsum Aristotelem, quo profecto nihil est acutius, nihil politius; a Chrysippo pedem numquam. quid ergo Academicum appellamus? an abutimur gloria nominis? aut cur cogimur eos sequi, qui inter se dissident? In hoc ipso, quod in elementis dialectici docent, quo modo iudicare oporteat, uerum,

falsum ne sit, si quid ita connexum est, ut hoc; si dies est, lucet; quanta contentio est? aliter Diodoro, aliter Philoni, Chrysippo aliter placet. Quid? cum Cleanthe, doctore suo, quam multis rebus Chrysippus dissidet? quid? duo uel principes dialecticorū, Antipater, & Archidemus, opiniosissimi homines, nō ne multis in rebus dissentiant? Quid me igitur, Luculle, in inuidiam, & tamquam in concionem uocas? & quidem, ut seditiosi tribuni solent, occludi tabernas iubes. quo enim spectat illud, cum artificia tolli quereris a nobis, nisi ut opifices concitentur? qui si undique omnes conuenerint, facile contra uos incitabuntur. ex promam primum illa inuidiosa, quod eos omnes, qui in concione stabunt, exsules, seruos, insanos esse dicatis: dein de ad illa ueniam, quae iam non ad multitudinem, sed ad uosmetipsos, qui adestis, pertinent. negat enim uos Zeno, negat Antiochus scire quidquam. quo modo, in-

quies? nos enim defendimus, etiam insipientem multa comprehendere. at scire negatis, quemquam rem ullam nisi sapientem. & hoc quidem Zeno gestu conficiebat. nam, cum, extensis digitis, aduersam manum ostendat, uisum, inquebat, huiusmodi est; deinde, cum paulum digitos constrinxerat, assensus huiusmodi; tum cum plane compresserat, pugnumq. fecerat, comprehensionem illam esse dicebat: qua ex similitudine etiam

nomen ei rei, quod ante non fuerat, κατὰ ληψὶν ἰμπε-
sunt. cum autem lacuam manum admoerit, & illum pugnum arcte, uehementerq. compresserat, scientiam talem esse dicebat: cuius compotem, nisi sapientem, esse neminem. sed, qui sapiens sit, aut fuerit, ne ipsi quidem solent dicere. ita tu nunc, Catule lucere, nescis: nec tu, Hortensi, in tua uilla nos esse.

EXPLANATIO

PROTAGORAE? Abderitae. Vide Sextum Empiricum l. i. Pyrrh. c. 32. dictus est ἄθεος. Fuit alius Protagoras disciplinae Stoicae. **NVM** quid horum probat? Recusat suo nomine quidquam in tot opinionibus decernere. **AUT Xenocratem?** Chalcedonium nobilem philosophum. complures eius libros Laetius commemorat. **A Chrysippo pedem numquam.** scilicet, discedit. hoc est, constanter consentit cum Chrysippo. **DOCTORE suo;** non solum a Cleante doctore suo dissenfit Chrysippus, sed ut Laetius testatur dissenfit etiam a Zenone inuenore suo. **OPINIOSISSIMI;** qui opinionibus pleni, nihil certo comprehendunt. **OCCLEVDI tabernae iubes.** ne uidelicet alicubi me reus abdam. Iocus est. **EXTENSIS digitis;** Gestus exprimit Zenonis. κατὰ ληψὶν ἰμπε-
sunt. latine. Comprehensionem significat κατὰ ληψὶν.

CICERO

NVM nimis haec inuidiose dicuntur? haec tamen minus eleganter, illa subtilius. Sed, quo modo tu, si nihil comprehendi posset, artificia concidere dicebas, nec mihi dabis, id, quod probabile esset, satis magnam nim habere ad artes: sic ego nunc tibi refero, artem sine scientia esse non posse. an pateretur hoc Zeusis, aut Phidias, aut Polycletus, nihil se scire, cum in his esset tanta sollertia? quod si eos docuisset aliquis, quam uim habere diceretur. scientia: desinerent irasci: ne nobis quidem succenserent; cum didicissent, id tollere nos, quod nusquam esset; quod autem satis esset ipsis, relinquere. quam rationem maiorum etiam comprobant diligentia: qui primum iurare ex sui animi sententia quemque uoluerunt; deinde ita teneri, si sciens falleret; quod inscientia multa uersaretur in uita; tum, qui testimoniū diceret, ut arbitrari se diceret etiam quod ipse uideret; quaeq. iurati indices cognouissent, ut ea non esse facta, sed ut, uideri, pronuntiarent. Verum, quoniam non solum nauta significat, sed etiam Fauonius ipse insurrat, nauigandi nobis, Luculle, tempus esse; & quoniam satis multa dixi; est mihi perorandum. posthac tamen, cum haec quaeremus, potius de dissensionibus tantis summorum uirorum disseramus,

de obscuritate naturae, deq. errore tot philosophorum qui ue bonis, contrarijsq. rebus tantopere diserepant, ut, cum plus uno uerum esse non possit, iacere necesse sit tot, & tam nobiles disciplinas; quam de oculorum, sensuumq. reliquorum mendacijs, & de sorte, aut pseudomono; quas plagas ipsi contra se Stoici texuerunt. Tum Lucullus, Non moleste, inquit, sero nos haec contulisse. saepius enim congregantes nos, & maxime in Tusculanis nostris, si qua uidebuntur, requiremus. Optime, inquam: sed, quid Catulus sentit? quid Hortensius? Tum Catulus. Ego ne, inquit? ad patris reuoluo sententiam: quam quidem ille Carneadeam esse dicebat: ut percipi nihil putem posse, assensurum autem non percepro, id est opinaturum, sapientem existimem, sed ita, ut intelligat se opinari, sciatq. nihil esse, quod comprehendit, & percipi possit. per ἔπειθ' ἰλλαν ἔμ-
nium rerum comprobans, illi alteri sententiae, nihil esse quod percipi possit, uehementer assentior. Habeo, inquam, sententiam tuam; neq. eam admodum aspernor: sed tibi quid tandem uidetur, Hortensi? Tum ille ridens, Tollendum teneo te, inquam. nam ista Academiae est propria sententia. Ita sermone confecto, Catulus remansit, nos ad nauiculas nostras descendimus.

CICERO

PHIDIAS, aut Polycletus, statuarius uterque, sed artem consummasse Polycletus, & erudisse, Phidias aperuisse dicitur. Plin. l. xxxi. cap. 8. **VERVM, quoniam?** Finit librum occasione quasi temporis. **AD patris?** Q. Catuli, consularis, clarissimi uiri, qui nihil posse certo percipi dixerat. **PER ἔπειθ' ἰλλαν ἔμ-
illam omnium rerum comprobans?** Fortasse legendum, Quare ἔπειθ' ἰλλαν. Haec Paullus pater, Latine Retentionem significat, uel Assentium. **RIDENS, Tollendum teneo te.** iocatur in ambiguo uerbo. Tollere enim & in malam, & in bonam partem accipi potest. Hinc Brutus ad Ciceronem Fam. lib. xi. ep. 20. Ipsum Caesarem nihil sane de te questum, nisi dictum, quod diceret te dixisse, laudandum adolescentem ornandum, tollendum; se non esse commissurum, ut tolli possit. Velleius lib. ii. Hoc est tempus, quo Cicero, infinito amore Pompeianorum partium, Caesarem laudandum, & tollendum censebat; cum aliud diceret, aliud intelligi uellet. Et Suetonius Augusto: Quasi alij se puerum, alij ornandum, tollendumq. iassent, ne aut sibi, aut ueteranis par gratia referretur.

CICERO · VARRONI · S · D ·

LETI, munus flagitare, quamuis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi con-
 citatus: tamen ego exspectatione promissi tui moueor, ut admoneam te, non ut
 flagitem. nisi autem ad te quattuor admonitores, non nimis uerecundos. nosti
 enim profecto os eius adolescentioris Academiae. ex ea igitur media excitatos
 mihi: qui, metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. exspecta-
 bam omnino iam diu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam
 aliquid accepissem, ut possem te remunerari quam simillimo munere: sed, cum
 tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius; teneri non potui, quin
 coniunctionem studiorum, amorisq. nostri quo possem litterarum genere declararem. feci igitur ser-
 monem, inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius: tibi dedi partes Antiochinas: quas
 a te probari, intellexisse mihi uidebar: mihi sumpsit Philonis. puto fore, ut, cum legeris, mirere id nos
 locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. posthac autem, mi
 Varro, quamplurima, si uidebitur, & de nobis, & inter nos: sero fortasse: sed superiorum temporum
 fortuna reip. causam sustineat: haec ipsi praestare debemus, atque utinam, quietis temporibus, atque
 aliquo si non bono, at saltem certo statu ciuitatis haec inter nos studia exercere possimus. quamquam
 tum quidem uel alicuius rationes honestas nobis & curas, & actiones darent: nunc autem quid
 est, sine his cur uiuere uelimus? mihi uero cum his ipsis uix: his autem detractis, ne uix quidem. Sed
 haec coram, & saepius. Migrationem, & emptionem feliciter euenire uolo; tuumq. in ea re consilium
 probo. Cura ut ualeas.

C I C E R O

Huiusce Epistolae Commentarium uide in Comm. Ep. Fam.

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.]

E X P L A N A T I O

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.]

C I C E R O

